

Vogelnieuws

ORNITHOLOGISCHE NIEUWSBRIEF VAN HET INSTITUUT VOOR NATUUR- EN BOSONDERZOEK

AUGUSTUS 2007

8

In dit nummer

Nieuw monitoringproject broedvogels

Broedende stern en in 2007

Akkervogels in West-Vlaanderen

Tellingen van overwinterende watervogels

Honkertelling 2007

IN SAMENWERKING MET
NATUURPUNT.STUDIE

Inhoud

Editoriaal	p 3
Het ABV-project gestart	p 4
Online invoeren broedvogelgeg.	p 6
Het BBV-project	p 9
Punt-Transect-tellingen langs de Schelde	p 12
Broedseizoen 2007 in Zeebrugse voorhaven	p 16
Akkervogelprojecten in West-Vlaanderen	p 19
Watervogeltellingen 2006/07	p 23
Tellingen van Aalscholvers	p 26
Honkertelling 2007	p 28
Nekringen bij ganzen	p 33

Spreeuw - Koen Devos

Witte Kwikstaart- Glenn Vermeersch

Colofon

Vogelnieuws is de ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Het INBO is een wetenschappelijk instelling van de Vlaamse Gemeenschap, opgestart op 01/04/06 als fusie van het Instituut voor Natuurbehoud (IN) en het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW).

Vogelnieuws wil alle vrijwillige medewerkers, administraties en geïnteresseerden regelmatig informeren over lopende ornithologische projecten op het INBO (al dan niet in samenwerking met partners zoals Natuur.Studie).

Verantwoordelijke uitgever:

Jos Van Slycken, waarnemend administrateur-generaal
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Redactie:

Glenn Vermeersch, Anny Anselin & Koen Devos

Werkten mee aan dit nummer:

Anny Anselin, Wouter Courtens, Koen Devos, Olivier Dochy, Eckhart Kuijken, Iwan Lewylle, Eric Stienen, Stijn Vanacker, Marc Van de Walle, Ingrid Verbessem, Glenn Vermeersch, Christine Verscheure

Vormgeving en druk:

Artoos Communicatiegroep
Oudestraat 19 – 1910 Kampenhout

Algemene informatie

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
tel 02/558.18.11 - fax 02/558.18.03
info@inbo.be, www.inbo.be

Foto voorpagina: Aalscholver - Koen Devos

Editoriaal

Begin dit jaar was het eindelijk zover en werd groen licht gegeven voor de opstart van een nieuw monitoringproject voor algemene broedvogels. Niets te vroeg!

In diezelfde periode sloten het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Natuurpunt vzw. (NP) een Raamakkoord af waarbij afgesproken werd om nauwer samen te werken bij het verzamelen van veldgegevens (veelal door vrijwilligers) en de uitbouw van databanken. Het eerste gezamenlijk project, het monitoren van algemene broedvogels, is dan ook een eerste testcase voor deze overeenkomst. De bevindingen zijn tot dusver meer dan positief. In amper enkele maanden tijd waren een handleiding en telformulieren beschikbaar en werden honderden medewerkers gemobiliseerd om te inventariseren in 2007 (en daarna). Ook de structuur van de nieuwe broedvogeldatabank krijgt nu stilaan vorm. De komende jaren zal de samenwerking tussen INBO en NP nog verder uitgebouwd worden, ook bij andere projecten. Een ander samenwerkingsakkoord werd begin mei afgesloten met het Agentschap Natuur en Bos (ANB) dat zorgt voor het beleid en beheer van natuur in Vlaanderen. Daarbij werden formele afspraken gemaakt over onderlinge taakverdeling, structureel overleg en wederzijdse dienstverlening. Ook daar kwam monitoring als één van de kerntaken van het INBO expliciet aan bod.

In deze nieuwsbrief kom je meer te weten over het nieuwe broedvogelproject maar worden vooral een aantal recente en tussentijdse resultaten van andere, reeds langer lopende projecten op een rijtje gezet. Ook bij die projecten werkt het INBO vaak nauw samen met andere partners. Zo werden met steun van de Provincie West-Vlaanderen een aantal lokale projecten opgezet met het oog op de bescherming van akkervogels. En in één van de drukste havens van Europa moet samen met havenautoriteiten en administraties gezocht worden naar een plaatsje voor duizenden broedende sterns (en meeuwen). Deze voorbeelden tonen aan dat bescherming van vogels en hun leefgebieden geen zaak meer is van een klein clubje vogelaars maar stilaan ook op verschillende beleidsniveau's en in andere sectoren ernstig wordt genomen. Dat daarvoor soms een klein (of groot) duwtje in de rug noodzakelijk is – ondermeer via Europese richtlijnen – moeten we er wel bijnemen. Het belangrijkste is echter dat we resultaat boeken op het terrein. En om dat te weten te komen zijn net die langlopende monitoringprojecten zoals het nieuwe broedvogelproject zo belangrijk.

Roodborsttapuit - Glenn Vermeersch

Eckhart Kuijken met pensioen

In juli 2007 ging Eckhart Kuijken met pensioen, niet na eerst uitgebreid in de bloemetjes te zijn gezet op het mini-symposium 'Natuurbehoud in een snel veranderende wereld' op 13 juni in het Flagey-gebouw te Brussel. Eckhart was sinds de oprichting in 1986 eerst Algemeen directeur van het Instituut voor Natuurbehoud en later Administrateur-generaal van het INBO. Onder ornithologen is hij echter ook (en vooral?) gekend als dé ganzenkenner bij uitstek. De banden tussen Eckhart en het INBO worden trouwens niet helemaal doorgesneden want ook de komende jaren zal Eckhart – samen met Christine Verscheure- als 'vrijwilliger' meewerken aan projecten zoals de watervogeltellingen en blijft hij een coördinerende en stimulerende rol vervullen in de ganzen tellingen aan de Oostkust en het ganzennekringonderzoek. De redactie wenst Eckhart veel geluk toe in dit nieuwe levenshoofdstuk, dat ongetwijfeld even rijkgevoeld en boeiend zal worden als alle voorgaande. Wie Eckhart Kuijken zal opvolgen op het INBO wordt pas later dit jaar beslist.

Algemene Broedvogels Vlaanderen

Een nieuw monitoring-
project uit de start-
blokken

Tjiftjaf- Glenn Vermeersch

In februari van dit jaar vonden het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Natuurpunt Vzw (NP) elkaar en tekenden een raamakkoord! De doelstelling is een nauwere samenwerking tussen beide partners waarbij NP de promotie en de gegevensverzameling van gezamenlijke projecten verzorgt en het INBO instaat voor de opslag van de gegevens en bijhorende rapportage. Het ABV-project is het eerste grote project dat op die manier wordt aangepakt.

In Vlaanderen is de afgelopen jaren al veel werk geïnvesteerd in het in kaart brengen van de verspreiding van broedvogelsoorten, maar duidelijk minder in het registreren van veranderingen in aantallen en verspreiding van jaar tot jaar. Net dit laatste is zeer interessant voor natuurbehoud. Dergelijke kennis kan gebruikt worden voor het herkennen van patronen en processen die zich afspelen in de natuur, en bijgevolg de basis zijn voor het nemen van gepaste beleids- en beheersmaatregelen (en de evaluatie ervan). Het nieuwe ABV-project wordt het belangrijkste instrument om betrouwbare trends te verkrijgen over de algemene broedvogels in Vlaanderen. Meteen ook een mooi vervolg op de Vlaamse broedvogelatlas, weliswaar met andere doelstellingen, én de uiteindelijke aansluiting bij de overige 18 Europese landen waar gelijkaardige monitoringprojecten al (veel) eerder werden opgestart. Gegevens uit ons land en van over de landsgrenzen worden gebundeld om de zogenaamde 'European bird indicator' te berekenen (meer informatie op www.ebcc.be)

Het nieuwe project zou een aantal grote kennishiaten moeten opvullen. Op heel wat vragen moeten we nu immers het antwoord schuldig blijven, of moeten we ons eerder baseren op vage indrukken dan op wetenschappelijk onderbouwde gegevens. Hoe vergaat het de soorten die zich ophouden in het bos, in de stad of in een landbouwmilieu? Welke soorten komen er meer voor dan vroeger? Welke niet? Hoe komt het dat Huiszwaluwen uit ons straatbeeld verdwijnen. Is het werkelijk zo dramatisch gesteld met de Veldleeuwerik? Turkse Tortels maken nest in mijn tuin, maar waar zijn de Zomertortels? Waarom belanden voorheen gewone broedvogels op de Rode Lijst? Hoeveel soorten volgen er nog? Door de signaalfunctie van het ABV-project, kunnen we mogelijk tijdig maatregelen treffen.

Met het ondertekenen van het raamakkoord werd meteen het startsein gegeven om een reeks infosessies te geven aan tal van Vogelwerkgroepen, Natuurpuntafdelingen en Likona. Hoewel het broedseizoen al voor deur stond, werd geprobeerd om voldoende medewerking te vinden om reeds in 2007 te beginnen monitoren. Niet minder dan 34 lokale en regionale groepen lieten een positieve respons optekenen. Groepen die dit jaar nog niet van de partij waren, kijken er al naar uit om volgend jaar deel te nemen.

Uiteindelijk zullen er in 2007 400 van de 1200 geselecteerde hokken geteld worden. Indien de resultaten van al die hokken onze online databank (zie verder in dit nummer) bereiken, dan is de doelstelling voor 2007 ruimschoots gehaald. Voor 2008 en 2009 gaan we dezelfde goede weg op gezien er voor elk van die twee periodes al ca. 300 hokken 'gereserveerd' zijn door vrijwillige vogelkijkers. Dit geeft een totaal van minstens 1000 hokken op 1200 die de komende jaren onder de loep worden genomen. Hartelijk dank alvast voor de inzet!

De methode is simpel en niet arbeidsintensief. In elk hok wordt gevraagd vanop zes vastgelegde punten vijf minuten de broedvogels te tellen. Dit dient driemaal in een voorjaar, te gebeuren. Elk hok moet maar éénmaal in een cyclus van 3 jaar geteld worden. De totale tijdsbesteding is dus 6 punten x 5 minuten x 3 bezoeken, wat resulteert in 90 minuten telwerk per hok, zonder verplaatsingstijd tussen de punten weliswaar, maar zeker geen al te grote tijdsbelasting. De 1200 UTM 1x1 km-hokken werden ad random geselecteerd, maar er werd wel geopteerd voor zes verschillende habitattypes. Bos, landbouw, urbaan gebied, heide-ven-duin, ... behoren tot de mogelijkheden wat ervoor zorgt dat er bij de keuze van de hokken voor enige afwisseling kan gezorgd worden. Iedereen is vrij in het aantal hokken die hij of zij op zich neemt, maar liefst vragen we van drie hokken te adopteren. Het is de bedoeling van elk hok om de drie jaar te bezoeken, de twee tussenliggende jaren kan er dan rondgelopen worden in andere hokken.

Wens je deel te nemen, of wil je meer informatie over dit project, dan kan je terecht bij Iwan Lewylle (iwan.lewylle@natuurpunt.be en 015/770163) en Glenn Vermeersch (glenn.vermeersch@inbo.be). De projecthandleiding kan je vinden op <http://www.inbo.be/docuload/3058.pdf>

Iwan Lewylle
Glenn Vermeersch

Veldleeuwerik - Glenn Vermeersch

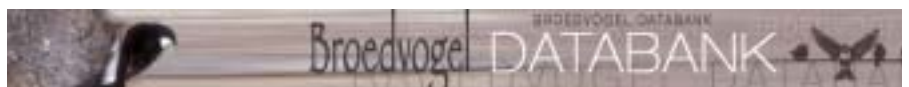
Online invoer en rapportage ABV en BBV- project

Grauwe Vliegenvanger - Koen Devos

Sinds het broedseizoen van 2007 wordt in Vlaanderen weer hard gemonitord in het kader van een nieuw project, Algemene Broedvogels Vlaanderen, kortweg ABV. Over het ontstaan en de stand van zaken van dit project kan je elders in deze nieuwsbrief meer lezen. De start van het nieuwe project ging gepaard met de belofte dat de verzamelde gegevens online zouden kunnen worden verzameld. Dit om efficiënter te kunnen rapporteren en om de papierberg te beperken. Bovendien heeft de toepassing die werd ontwikkeld voor de watervogeltellingen en de dagvlinders haar nut al meer dan bewezen en werd op het INBO de nodige ervaring opgebouwd zodat nieuwe systemen in de lijn van de verwachting lagen. Er werd voor geopteerd om meteen ook een module te voorzien voor de invoer van de BBV-gegevens (Bijzondere Broedvogels Vlaanderen) en alles samen te brengen onder de noemer 'Broedvogeldatabank' (Fig. 1). Ook de soortenfiches van de broedvogelatlas werden in het geheel ondergebracht. Het adres van de site is <http://broedvogels.inbo.be/>

Figuur 1: de header van de nieuwe invoer-module, analoog aan bestaande systemen rond dagvlinders en overwinterende watervogels

Dit artikel beschrijft kort hoe het invoeren van ABV en BBV-waarnemingen in zijn werk gaat. Op de site zelf vind je een uitgebreidere handleiding met de nodige screenshots die je nog extra kan helpen.

Registratie

Indien we in het bezit zijn van bestaande mailadressen van medewerkers aan het BBV- en/of ABV-project kregen zij de voorbije week automatisch een paswoord en login toegestuurd. We kennen echter niet alle emailadressen van medewerkers en bovendien zijn uiteraard ook nieuwe medewerkers meer dan welkom. Lees daarom de kadertekst bij dit artikel zeker even door!

BBV-medewerkers moeten bij registratie zelf hun regio opgeven. ABV-medewerkers kiezen eveneens zelf hun steekproefhokken, maar die worden door de projectcoördinator al gekoppeld aan hun gegevens.

Invoer ABV-gegevens

Er werd getracht het invoerscherm zo eenvoudig mogelijk op te bouwen. Er wordt ingevoerd per hok (zes punten) en per dag aangezien de 6 punten bij elke bezoeker binnen dezelfde voormiddag dienden geteld te worden. De volledige invoer van een gelopen steekproefhok vergt dus het invullen van 3 online formulieren, voor elke bezoeker één.

Nadat je bent ingelogd, verschijnt je naam vanzelf boven het formulier. Ook de lijst van UTM 1x1 km-hokken waaruit je moet kiezen, zal al beperkt zijn tot die hokken waarvoor je je kandidaat hebt gesteld. Vul wel nog de datum in en de totale duur van je bezoek aan het hok, dwz vanaf het begin aan het eerste getelde punt tot net na de telling op het laatste punt. Indien je bepaalde punten niet hebt kunnen bezoeken wegens ontoegankelijkheid of andere redenen, kan je dat per punt aanduiden. Ook wordt nog per punt gevraagd naar het startuur.

Zoals eerder gecommuniceerd via een Natuurpunt.Flits kunnen ook soorten worden ingevoerd die werden waargenomen tijdens de verplaatsingen tussen telpunten. Die waarnemingen worden gegroepeerd onder de kolom 'Rest' (Surf voor screenshots naar de eerder vermelde URL). De soortenlijst die automatisch op het formulier verschijnt, is een beperkte lijst waarop een selectie van de meest algemene soorten wordt getoond. Heb je andere soorten waargenomen vanop of tussen bepaalde telpunten, dan kan je die makkelijk toevoegen. Je kan ook voor jezelf een 'standaardsoortenlijst' samenstellen. Dit zijn dan soorten die jij in je hokken bijna steeds tegenkomt. Ga daarvoor naar 'Mijn gegevens' en klik vervolgens op 'Mijn soorten'. Daar stel je een lijst samen en die verschijnt dan bij elke toekomstige invoer als standaardlijst op het online formulier.

Opgelet: alle soorten dienden geteld te worden, in de vakjes moeten dus steeds getallen worden ingevuld. Nullen hoeft je niet in te vullen. Kruisjes of notaties in de stijl van '>5, <10 of 3-10' worden niet aanvaard door het systeem.

Wanneer je alle kolommen van het formulier hebt ingevuld, klik je onderaan rechts op 'toevoegen' en bij een correcte invoer verschijnt dan de mededeling dat je waarneming werd toegevoegd aan de databank. Je kan dan een nieuw formulier invullen. Op de website vind je een voorbeeld van een correct ingevuld formulier.

Invoer BBV-gegevens

Nadat je bent ingelogd, verschijnt je naam automatisch in het invoerscherm bovenaan. In het veld 'regio' verschijnt de regio waaraan je verbonden bent. Je kan echter ten alle tijde BBV-gegevens van een andere regio doorgeven. Vervolgens voeg je een datum toe, waarbij enkel het jaarveld verplicht in te vullen is.

In de velden voorzien voor het beschrijven van de locatie, zijn enkel 'Gebied' en 'Deelgemeente' verplicht in te vullen. Indien je beschikt over nadere informatie zoals UTM 5, UTM 1 of Lambert-coördinaten, wordt gevraagd om die zeker ook door te geven. Er zitten al een heleboel gebieden in het systeem. In het eerste deel van het invoerveld kan je een deel van de naam invoeren waarna je kan kiezen uit de drop-downbox rechts. Indien het gebied waarvan je de waarnemingen wil doorgeven nog niet in de databank zit, moet je dit eerst aanmaken. Als je het niet meteen vindt, controleer dan eerst even of het er niet onder een andere naam inzit, voor sommige gebieden worden door de waarnemers verschillende namen gebruikt (bv Roksem Hoge Dijken, Roksem, Roksempuut). Die werden door ons op voorhand gehomogeniseerd tot één enkele naam (in dit geval, Roksem Hoge Dijken). Nieuwe

BELANGRIJK: op het adresetiket op deze nieuwsbrief vind je een persoonlijke login en paswoord. Met die login en paswoord kan je je aanmelden in het systeem en meteen je persoonlijke gegevens aanpassen/vervolledigen. Doe dit aub zo snel mogelijk zodat we je in de toekomst sneller op de hoogte kunnen brengen van eventuele wijzigingen.

Rietzanger - Koen Devos

gebieden aanmaken kan je doen door links in het hoofdmenu te klikken op 'Invoeren' onder 'Gebieden'.

Je kan verder ook je medewaarnemers en eventuele opmerkingen bij de waarneming formuleren via de aparte tabbladen.

Onder 'Toevoegen soorten' kan je alle waargenomen BBV-soorten voor dat gebied invoeren, voorzien van een minimaal en maximaal aantal en een broedindicatie zoals opgenomen in de handleiding van het BBV-project. Analoog aan het invoerscherm voor ABV-waarnemingen kan je via de drop-downbox rechts bepaalde soorten toevoegen. Je kan eveneens, via het aanpassen van jouw persoonlijke gegevens, voor het BBV-project een standaardsoortenlijst samenstellen van soorten die je jaarlijks meldt (als je slechts enkele soorten telt zoals Roeken of Oeverzwaluwen kan dit praktisch zijn). Die lijst verschijnt dan in de toekomst automatisch op het invoerscherm.

Ten slotte klik je onderaan op 'Toevoegen' en je krijgt, als alle verplichte velden correct zijn ingevuld, de melding dat je waarneming werd ingevoerd. Foutmeldingen leiden je eventueel verder in goede banen!

Wijzigen gegevens

Indien je merkt dat je fouten hebt ingevoerd of na verloop van tijd over aanvullende info beschikt, kan je je waarnemingen nog aanpassen. Dit zowel voor ABV- als voor BBV-waarnemingen. Klik daarvoor op 'Zoeken' onder het menu 'Waarnemingen' en zoek de betreffende waarneming op. Je kan dan wijzigingen aanbrengen en ten slotte op 'Aanpassen' klikken.

Validatie van gegevens

Beide projecten werken met regionale coördinatoren (reco's). Alle gegevens die door afzonderlijke waarnemers worden ingevoerd, worden, om fouten te vermijden, gevalideerd door de respectievelijke reco's. Je kan na inloggen zoeken op je waarnemingen en nakijken wat hun 'Status' is (laatste kolom in de tabel met waarnemingen). Meestal zal ook de beheerder van de gegevens op INBO of Natuurpunt.studie nog een extra validatie doorvoeren.

Feedback - Rapportering

Iedereen kan zijn/haar gegevens via de knop 'Rapportage' in zekere mate opvragen en via verschillende rapportagemogelijkheden verwerken. Uiteraard zal het voor het ABV-project nog even duren voor we kunnen spreken van mooie trendreeksen. In de toekomst zullen onder het menu 'Rapportage' telkens nieuwe mogelijkheden worden toegevoegd door de beheerders. Indien jullie zelf suggesties hebben voor een bepaalde voorstellingswijze van jullie gegevens, kan je dat altijd melden aan broedvogels@inbo.be

Glenn Vermeersch

glenn.vermeersch@inbo.be

Het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen

Blauwe Reiger - Glenn Vermeersch

Een eerste overzicht van het broedseizoen 2006

Inleiding

Ondertussen zijn we al bijna een broedseizoen verder, maar de gegevens van 2006 voor het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen (BBV) zijn nog niet allemaal binnen! In de periode september-oktober zouden we de verslaggeving willen afronden, zodat een rapport nog voor het einde van 2007 de deur uit kan. Met dit eerste overzicht hopen we de "achterblijvers" te overtuigen om snel de (resterende) waarnemingen van hun regio op te sturen. Er zijn reeds gegevens binnen van 10 regio's (zie Figuur 1). Van enkele gebieden binnen regio's of specifieke soorten ontvingen we aparte verslagen zoals o.a. van het Groot Schietveld, van de Roekentellingen in de Antwerpse Kempen (med. VOET & MAES 2007), Zwartkopmeeuwen in het Antwerpse/Linkeroever (med. R. Flamant) en de Vogelrichtlijngebieden "Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist" en "Poldercomplex" in regio Oostkust (STIENEN et al. 2007a,b, COURTENS & VERBELEN 2007). Voor regio Oostkust baseren we ons op het rapport van de Vogelwerkgroep Mergus door VERBELEN & DE SCHEEMAEKER (2007). Er is dus nog wat werk aan de winkel, maar we hopen –eens we alles binnenhebben– zo snel mogelijk het verslag te kunnen afwerken!

Figuur 1: Regio's waarvan gegevens uit 2006 al ontvangen werden.

Broedseizoen 2006

In deze samenvatting vind je niet alle ontvangen waarnemingen, maar beperken we ons vooral tot een aantal zeldzamere soorten en enkele kolonievogels. Hou bij het lezen rekening met het feit dat er uit een aantal regio's nog geen informatie doorgegeven is. Bij de meeste soorten zijn het dus nog niet de totalen voor Vlaanderen die je hier te zien krijgt. Naast de gegevens ontvangen via het BBV-project vermelden we hier ook een aantal waarnemingen die al doorgegeven werden via de Vogeldatabank van Natuurpunt.studie voor de Seizoensoverzichten" (SYMENS et al. 2007).

Futen, aalscholvers en reigerachtigen

Van de **Geoorde Fuut** waren er in het Antwerpse langdurig 4 bp aanwezig op het Stappersven te Kalmthout (niet broedend), 1 bp aan het Groot Rietveld te Melsele, 25-30 bp aan de Verrebroekse Plassen en 2 bp aan De Putten te Kieldrecht. In de Markevallei waren er 4 bp te Wortel en Meer. In Durmeland waren er 20 bp in het Molsbroek te Lokeren. In Oost-Brabant broedde de soort in het Vinne te Zoutleeuw met 3 bp en in Limburg bedroeg het totaal aantal broedparen 8. Van de **Aalscholver** zijn de gegevens al vrij volledig. We verwijzen hier naar het gedetailleerd overzicht van die soort elders in deze nieuwsbrief. Van de **Kwak** waren er 11 bp in de Zwinbosjes te Knokke, en 1 bp te Hoeke. De **Roerdomp** had in Limburg 10 territoria en 1 bp werd gemeld in het Vinne te Zoutleeuw. Het **Woudaapje** bezette in Limburg 13 territoria, er was 1 mogelijk bp in het Vinne te Zoutleeuw en in ZW-Vlaanderen waren er 2 broedgevallen resp. in de Gavers te Harelbeke en te Bavikhove. Er was een mogelijk broedgeval in regio Schelde-Leie bij Heurne.

De **Lepelaar** deed het goed op Linkeroever met 14 bp in de Verrebroekse Plassen. De soort broedde in 2006 niet in het Zwin te Knokke. De **Kleine Zilverreiger** deed dit wel met 33 bp. Van de **Ooievaar** werd 1 bp gemeld in Durmeland aan de Daknamse Meersen nabij Lokeren.

Eendachtigen

Van de **Zomertaling** waren er in Limburg 17 bp. In regio Oostkust broedden 16 bp, met hoogste aantallen in de polders van Uitkerke. Er ontbreken nog gegevens uit de poldergebieden in andere regio's. Daarnaast ontvingen we nog 2 mogelijke bp in het Vinne te Zoutleeuw, 2 bp in Durmeland, 1 mogelijk bp in de Wellemeersen in regio Denderland en 1 waarschijnlijk bp in regio Schelde-Leie te Zingem.

Roek - Glenn Vermeersch

Roofvogels

De **Bruine Kiekendief** had 2-3 bp in het krekengebied rond Meerdonk (regio Noord-Waasland). In het Noord-Oostvlaamse Krekengebied waren er 7 mogelijke en 12 waarschijnlijke/zekere broedparen. In regio Oostkust werden in totaal 10 bp geteld, verspreid over de polderzone. Belangrijke aantallen ontbreken nog uit West- en Middenkust en Linkeroever. In Limburg broedden 2 bp. Er was overzomering van enkele ex. in Haspengouw, maar geen broedgevallen. In Limburg was er 1bp van de **Zwarte Wouw** en 2 mogelijke broedgevallen van de **Grauwe Kiekendief**. De **Slechtvalk** deed het weer goed: in het totaal waren er in heel Vlaanderen 26 bezette nesten, 4 meer dan in 2005 (54 jongen vlogen uit).

Steltlopers

Uit Limburg werden van de **Watersnip** 2 mogelijke, 6 waarschijnlijke en 20 zeker broedparen gemeld. Er was 1 mogelijk broedgeval in regio Schelde-Leie te Petegem. De **Bontbekplevier** broedde aan de Oostkust in het Voorhavengebied met 6 bp. Van de **Strandplevier** waren er daar 16 bp. Gegevens uit (mogelijke) andere broedgebieden van beide soorten zoals op Linkeroever en in de Midden- en Westkust ontbreken voorlopig nog.

Meeuwen en stern

De **Zwartkopmeeuw** broedde in het Antwerpse/Linkeroever met 725 bp aan de Zandvlietsluis en met 362 bij Ineos, en in regio Oostkust was er 1 bp in de Voorhaven van Zeebrugge. In Durmeland waren er 2-4 bp in het Molsbroek te Lokeren en in Limburg 1 bp in Hechtel. Van de **Stormmeeuw** broedden er aan de Oostkust 5 bp te

Zeebrugge en in Limburg 14 bp te Lommel. Van de **Zilvermeeuw** waren er in de Voor- en Achterhaven van Zeebrugge in totaal 1757 bp. Uit Limburg wordt 1 bp gemeld te Lommel waar ook 1bp van de **Kleine Mantelmeeuw** aanwezig was. Het totaal van deze laatste soort in Zeebrugge bedroeg 4537 bp. Zoals vorige jaren was er 1 bp **Geelpootmeeuw** in de Voorhaven van Zeebrugge, het enige voor Vlaanderen. Bij de sterns haalde de **Visdief** in regio Oostkust 2236 bp, waarvan het overgrote deel in de Voorhaven broedde. We ontvingen nog meldingen uit regio Durmeland met 1 mislukt (Berlare), 1 waarschijnlijk (Waasmunster) en 1 mogelijk bp (Hamme) en uit Limburg met 2 geslaagde en 1 mislukt broedgeval bij de Maas. De **Dwergstern** haalde in het Voorhavengebied 101 bp. Van beide laatste soorten zijn nog niet alle gegevens binnen. Net zoals in 2005 was er van de **Witwangstern** 1bp in het Vinne te Zoutleeuw. Er werden met succes 3 jongen grootgebracht.

Varia

Van de **Middelste Bonte Specht** waren er in Limburg niet minder dan 17 territoria en 5 geïsoleerde exemplaren, waarvan 10 territoria in Zuid-Limburg, 5 in westelijk Voeren en één in Midden-Limburg. Er werd zelfs 1 Middelste Bonte Specht ontdekt in het Grootbroek nabij de Luysen-Mariahof. In Oost-Brabant waren er 2 bp te Waanrode, 2 in het Walenbos te Tielt-Winge en 1 te Lubbeek/Boutersem, met daarbij nog een aantal niet bevestigde waarnemingen in de bossen in de omgeving. Uit regio Dender ontvingen we 2 mogelijke bp resp. in Galmaarden en Overboelare en uit Schelde-Leie min. 4 territoria resp. in Ename, Ronse, Wortegem en Kluisbergen. Van deze soort ontbreken nog belangrijke gegevens uit het Zoniënwoud en het Leuvense.

De gegevens van de **Roek** zijn al vrij volledig, enkel uit het Leuvense missen we nog enkele grotere kolonies. In het westelijke deel van de Antwerpse Noorderkempen (van Kalmthout tot Vorselaar) werden er 2020 bezette nesten geteld, en in Limburg waren er 2818 nesten. In ZW-Vlaanderen en Schelde-Leie werden resp. 191-192 en 442 nesten geteld.

BBV nu ook online!

Eindelijk is het zover: er is nu ook een online-invoersysteem voor de BBV-gegevens! Gezien het succes van een analoog systeem voor de watervogeltellingen zijn wij overtuigd dat een dergelijk systeem beantwoordt aan de noden van de medewerkers. Een aantal personen zijn hier zeker al vertrouwd mee. We hopen dan ook dat zo veel mogelijk medewerkers ook gebruik zullen maken van de online BBV-invoer. In principe is het vooral voor de gegevens van dit jaar en later, maar achtergebleven gegevens van 2006 (en eventueel vroeger) kunnen hiermee ook al ingevoerd worden. Spreek echter voldoende af met je regiocoördinator om dubbel werk te voorkomen. Om dit zoveel mogelijk te vermijden is wel voor gezorgd dat elke regiocoördinator via het online systeem steeds kan nakijken welke gegevens er voor zijn regio al werden ingevoerd. Hierdoor kan hij dus zien in hoeverre de waarnemingen al dan niet volledig werden doorgegeven en ervoor zorgen dat achtergebleven gegevens ook in de databank terechtkomen. Meer over de invoermodule lees je elders in dit nummer!

Anny Anselin

anny.anselin@inbo.be

Dankwoord

Hierbij wensen we nogmaals de talrijke vrijwillige ornithologen hartelijk te danken voor hun blijvende medewerking aan dit project. Zonder hun steun zou een project zoals BBV, waarbij zeer noodzakelijke informatie over een aantal soorten (in het bijzonder Bijlage I soorten) wordt verzameld voor rapportering aan de overheid, niet mogelijk zijn.

Referenties

COURTENS W. & D. VERBELEN, 2007. Monitoring van het SBZ-V '3.2. Poldercomplex'. Deelstudie 2, Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Brussel, Adviesnota INBO. A.2007.116:33-85.

MAES P. & H. VOET, 2007. Kolonievogels en zeldzame broedvogels (BBV-project). Broedseizoen 2006. Ongepubliceerd verslag.

STIENEN E., W. COURTENS & M. VAN DE WALLE, 2007. Evaluatie van de instandhoudingsdoelstellingen voor het SBZ-V 'Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' tijdens het broedseizoen 2006. Deelstudie 1, Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Brussel, Adviesnota INBO. A.2007.116:5-32.

SYMENS D., S. BAETEN, G. DRIESSEN, W. FAVEYTS, J. MERTENS, C. VANDERYDT & W. VERAGHTERT, 2007. Recent meldingen. Natuur.oriolus 70:64-69.

VERBELEN D. & F. DE SCHEEMAEKER, 2007. Resultaten broedvogelinventarisaties 2006 in Noord-West-Vlaanderen. Vogelwerkgroep Mergus, 86 pp.

11 Jaar Punt Transect Tel- lingen langs de Zeeschelde (1994-2004)

Blauwborst - Glenn Vermeersch

Figuur 1: Situering van de 23 trajecten.

Tussen haakjes wordt weergegeven tot welke zone het traject behoort.

B = brakwaterzone

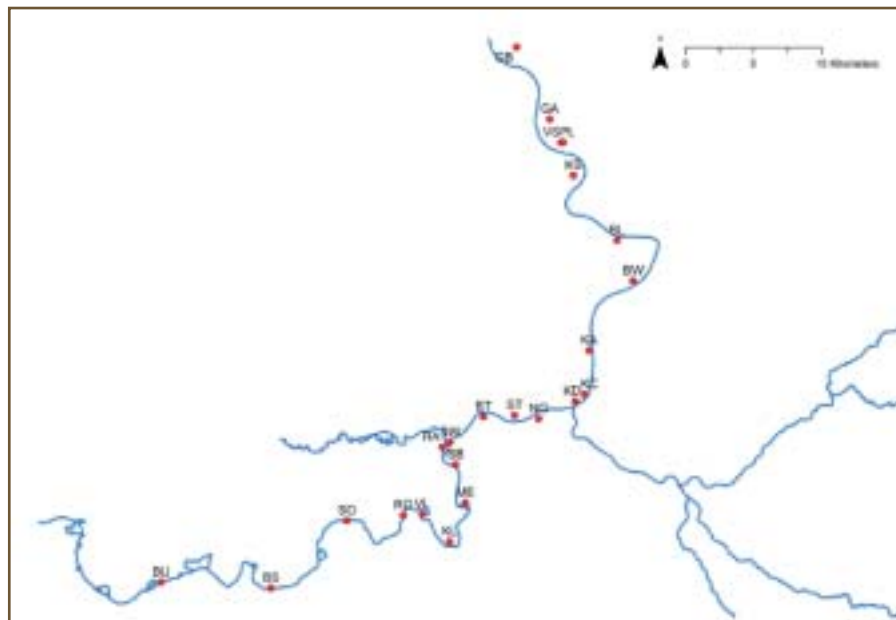
O = overgangszone

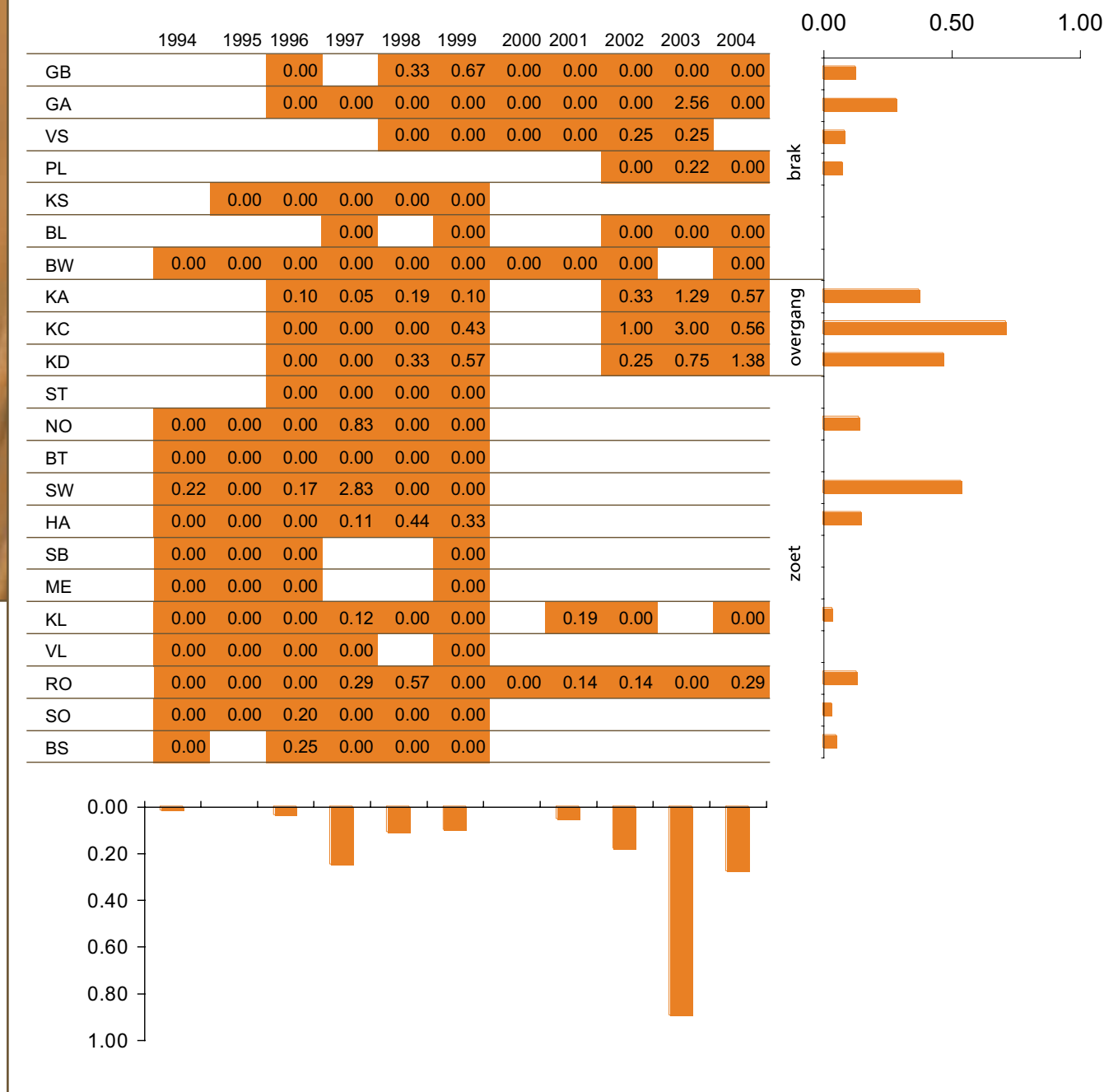
Z = zoetwaterzone

GB = Groot Buitenschoor (B)
GA = Galgenschoor (B)
PL = Potpolder Lillo (B)
VS = Lillo – Verlegde Schijns (B)
KS = Kallo – Schelde (B)
BL = Schelde thv. Blokkersdijk (B)
BW = Burchtse Weel en Galgenweel (B)
KA = Kruibeke A-B (O)
KC = Kruibeke C (O)
KD = Kruibeke D (O)
NO = Notelaer (Z)
ST = Steendorp – Temse (Z)
BT = Buitenland Stort (Z)
HA = Hamme (Z)
SW = Stort – Weert (Z)
SB = Schor Branst (Z)
ME = Mariekerke Eiland (Z)
KL = Kastel (Z)
VL = Vlassenbroek (Z)
RO = Roggeman –
Groot Schoor Grembergen (Z)
SO = Sint-Onolfspolder (Z)
BS = Brede Schoren – Paardenmeersen (Z)
BU = Brug Uitbergen – Ringvaart (Z)

Langs de grotere schorgebieden van de Zeeschelde werden gedurende elf jaar broedvogeltellingen uitgevoerd aan de hand van de Punt-Transect-Telling-methode (PTT-methode). Deze monitoring steunde grotendeels op de inzet van vrijwillige medewerkers. In totaal werden 23 trajecten zo'n drie keer per jaar bezocht (Figuur1). Het grote voordeel van de PTT-methode is dat ze minder arbeidsintensief is dan een territoriumkartering. Nadelen zijn dan weer dat het waarnemen van een soort geen garantie biedt over de broedzekerheid en dat de methode relatieve aantallen oplevert die alleen evoluties of trends weergeven. De relevantie van de resultaten is dus sterk gerelateerd aan de continuïteit van de inspanning.

Vooral de aanwezigheid en de structuur van de schorren zijn bepalend voor de samenstelling van de broedvogelpopulaties in de Zeeschelde. Langs de saliniteitsgradiënt neemt de verticale structuurdiversiteit toe in stroomopwaartse richting. Voor de analyse van de resultaten zijn de schorren in 3 categorieën gegroepeerd; nl brakke schorren, schorren gelegen in de overgangszone en zoete schorren. De brakke schorren situeren zich tussen de Belgisch-Nederlandse grens tot aan Burchtse Weel en Galgenweel. Deze schorren bestaan overwegend uit rietvegetaties en worden

Figuur 2: Grafische weergave van de veranderingen in aantallen Canadese Gans (gemiddeld aantal per punt), zowel in ruimte (uitgezet per traject) als in tijd (voor de periode 1994-2004).

gekenmerkt door een relatief beperkte verticale structuurdiversiteit. Ter hoogte van Kruikeke bevinden zich de schorren van de overgangszone. De vegetatie bestaat er overwegend uit riet en ruigte, maar door de dalende zoutinvloed kunnen struwelen en bossen zich in beperkte mate vestigen. Stroomopwaarts Kruikeke situeren zich de zoete schorren die gekenmerkt worden door een dominantie van bos en struweel. Het aandeel riet en ruigte varieert naargelang het toegepaste kap- en maaibeheer. De getelde trajecten werden elk in één van deze drie zones ondergebracht (Figuur 1).

In totaal werden 134 vogelsoorten waargenomen (inclusief niet broedende soorten), waarvan zes niet inheemse: Canadese Gans, Casarca, Fazant, Nijlgans, Rode Patrijs en Zwarte Zwaan. Op het totaal van 3197 getelde punten, waren Tijftjaf (16%), Winterkoning (15%) en Merel (15%) de meest frequent aangetroffen soorten. Van Waterpieper, Wespandief en Zwarte specht was er telkens slechts 1 waarneming.

Voor veel soorten(groepen) konden duidelijke ruimtelijke patronen worden vastgesteld. Zo vertoonden ondermeer Groene Specht, Merel en Zanglijster een voorkeur voor de trajecten gesitueerd in de zoete zone van de Zeeschelde. Soorten met een duidelijke voorkeur voor de brakke zone waren onder andere Scholekster, Zilverplevier en Wulp. Algemeen nam de diversiteit toe in stroomopwaartse richting.

Bergeend - Glenn Vermeersch

Trends in aantallen waren niet altijd even duidelijk en/of significant en zelden gebiedsdekkend. Per zone werden echter veranderingen in de aantallen vastgesteld voor een aantal soorten.

Torenavalk is significant achteruitgegaan gedurende de telperiode, vooral in het brakke deel en in de overgangszone. Over de Vlaamse trend van de soort is er echter onvoldoende informatie waardoor een vergelijking niet mogelijk is.

Canadese Gans is significant toegenomen, de toename werd vooral geregistreerd in de overgangszone rond Kruibeke waar de aantallen in 2003 zeer hoog waren op de trajecten Kruibeke C en Lillo-Verlegde Schijns (Figuur 2). Of de waarnemingen aan het einde van de telperiode de start van een kolonisatie van het brakke deel inluiden, zal de toekomst moeten uitwijzen. Ook Nijlgans vertoonde een significante stijgende trend ($p < 0.01$). De vooruitgang van deze exoten doet zich ook voor op Vlaams niveau. De Scheldevallei is vooral voor Canadese Gans één van de kerngebieden, De Nijlgans heeft in Vlaanderen een "oostelijker" zwaartepunt (ANSELIN & VERMEERSCH 2005) maar heeft in de Zeescheldevallei (oa omgeving Wintam, Noordelijk Eiland) toch ook snel groeiende broedkernen (COECKELBERGH et al. 2003).

In de zoete zone (thv de trajecten Roggeman en Kastel) gingen Nachtegaal ($R = -0.77$, $p = 0.02$) en Blauwborst significant achteruit ($R = -0.75$, $p = 0.02$).

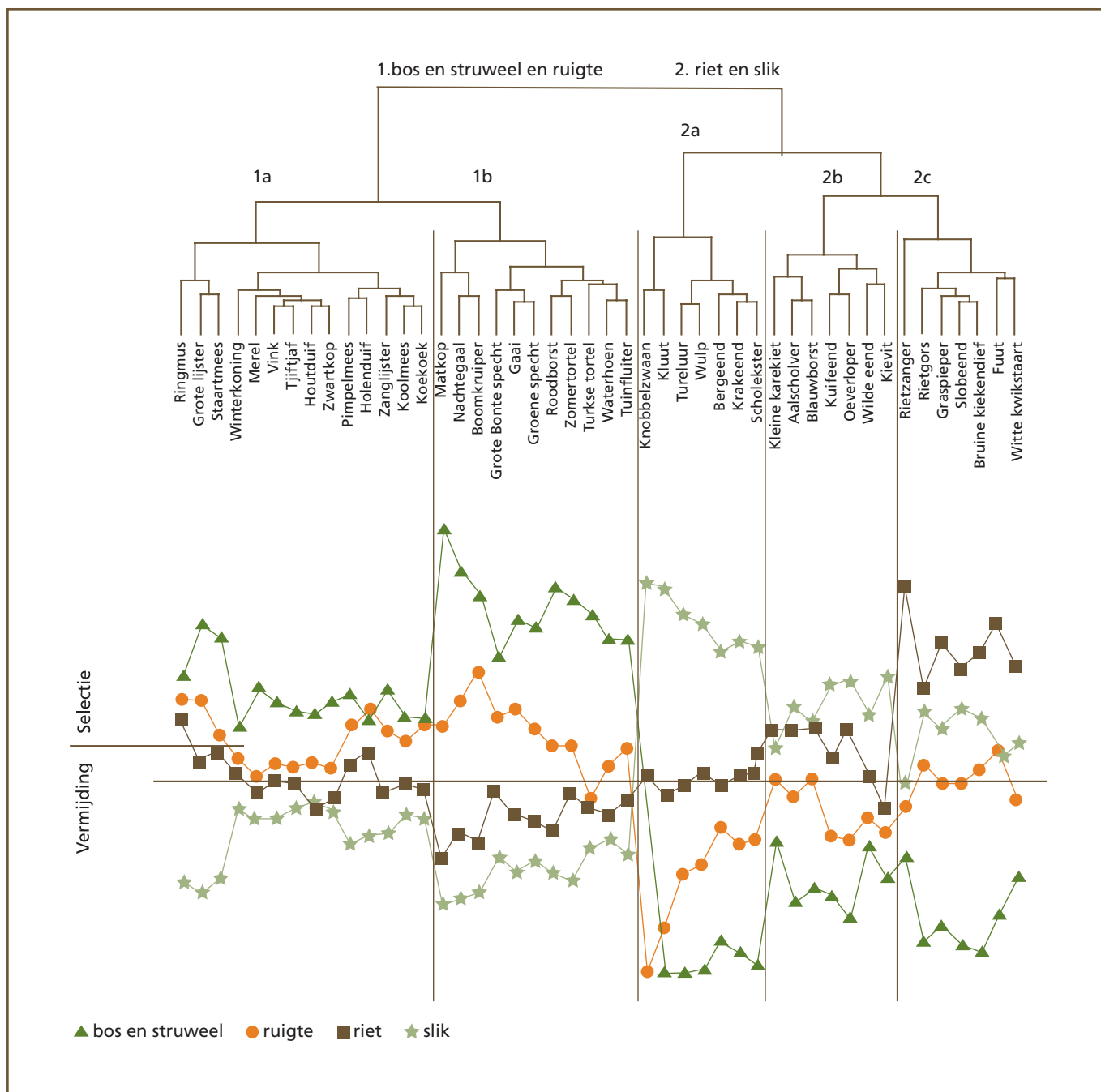
De waarnemingen werden gerelateerd aan de vegetatiekaart van 1992 om selectiefactoren te berekenen, die een maat zijn voor de voor- of afkeur van een soort voor een bepaald vegetatietype of habitat (Figuur 3). De hoogste selectiefactoren voor bos en struweel vinden we bij Matkop, Nachtegaal, Boomkruiper en Roodborst (groep 1b). Ringmus, Grote Iijster, Staartmees en Winterkoning zijn eerder generalisten binnen de groep bos en struweel en ruigte (groep 1a), en werden dus ook meer in andere habitats waargenomen. Een aantal soorten werden duidelijk meer waargenomen op slik (groep 2a): Knobbelzwaan, Kluut, Tureluur, Wulp, Bergeend, Krakeend en Scholekster. Rietzanger, Rietgors, Graspieper, Slobeend vertoonden een duidelijke voorkeur voor riet (groep 2c). Generalisten van riet en slik zijn onder andere Kleine Karekiet, Aalscholver, Blauwborst, Kuifeend, Oeverloper, Wilde Eend en Kievit (groep 2b).

Mits de methode correct en consequent wordt toegepast, is de PTT methode zeker geschikt om de evolutie van de (broed)vogelaantallen langs de Zeeschelde op te volgen, ook al is de methode niet voor alle soorten even geschikt. De praktijk wees echter uit dat voor de broedvogelmonitoring langs de Zeeschelde misschien beter uitgekeken wordt naar een andere methode omdat de sterkte van de dataset staat of valt met de continuïteit waarmee geteld wordt. Als alternatief voor de jaarlijkse monitoring aan de hand van de PTT-methode kan bijvoorbeeld niet jaarlijkse territoriumkartering overwogen worden.

Tot slot willen we alle vrijwilligers die zich in die 11 jaar PTT-monitoring hebben ingezet van harte bedanken: A. Anselin, R. Caluwé, J. Cordaro, F. D'Hollander, N. Daniëls, C. De Buyzer, G. De Keyser, S. De Saeger, L. De Wit, P. Gerenét, G. Heyrman, W. Filipaert, J. Maebe, R. Maes, F. Moens, A. Muylaert, P. Neirynck, F. Schoeters, G. Smet, P. Vande Putte, E. Van de Velde, W. Van Ginhoven, W. Van Kerkhoven, F. Van Lierop, R. Van Mele, J. Van Waeyenberge, G. Vergauwen, W. Verschueren, F. Wagemans, Werkgroep Galgenschuur - Groot Buitenschuur en T. Ysebaert.

Ingrid Verbesssem
Ralf Gyselings
Tom Van den Neucker
Erika Van den Bergh
Anny Anselin

ingrid.verbesssem@inbo.be

Figuur 3: Boven: Groepering van een aantal soorten met een overeenkomende habitat-voorkeur. Beneden: Grootte van voor –of afkeur voor een bepaald vegetatietype. afstand boven de lijn is maat voor voorkeur, afstand onder de lijn is maat voor afkeur. Op deze figuur is bijvoorbeeld te zien dat Roodborst een sterke voorkeur vertoont voor Bos en struweel, en in duidelijk mindere mate voor Ruigte. Riet en Slik worden door de soort vermeden.

Referenties

ANSELIN A., VERMEERSCH G., 2005. De status van broedende verwilderde ganzen in Vlaanderen, in: (2005). Natuur.oriolus 71(bijlage): 111-120

COECKELBERGH CH., DE WIT L., MEES H., MEES P., REYNIERS J., 2003.

Vogels in klein-brabant: voorkomen en verspreiding. Natuurhistorische reeks, 2003/4.

Natuurpunt, Mechelen. 384 pp.

Het broedseizoen 2007 te Zeebrugge

een eerste impressie

Visdief - Koen Devos

Inleiding

Sinds 1997 doet het INBO onderzoek naar kustbroedvogels (sternen, meeuwen en plevieren) in de voorhaven van Zeebrugge. Deze langlopende monitoring vindt ondermeer zijn plaats in het aansturen van het beleid rond dit internationaal belangrijke broedgebied. Hierbij gaat niet alleen aandacht naar de aantallen van de verschillende soorten, maar ook naar het broedsucces en de voedsleecologie van (hoofdzakelijk) Grote Stern en Visdief. Gezien het veldwerk nog maar net is afgerond, is het nog wat vroeg om veel over de laatste twee zaken te kunnen vertellen. In wat volgt wordt een eerste impressie gegeven van wat het broedseizoen 2007 bracht.

Een valse start

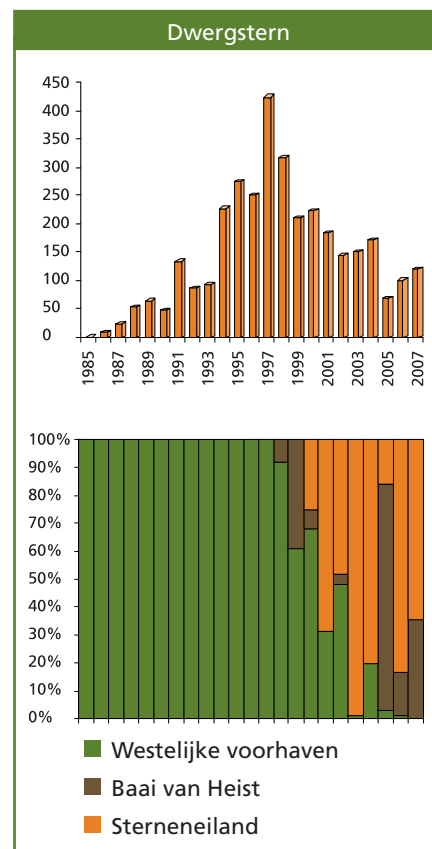
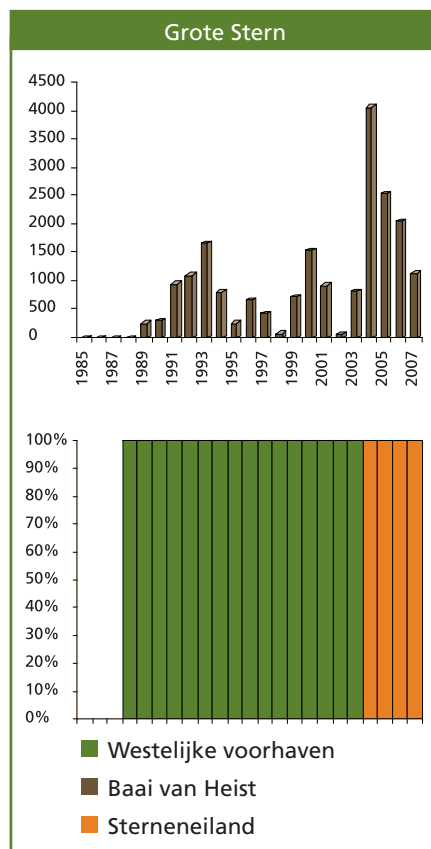
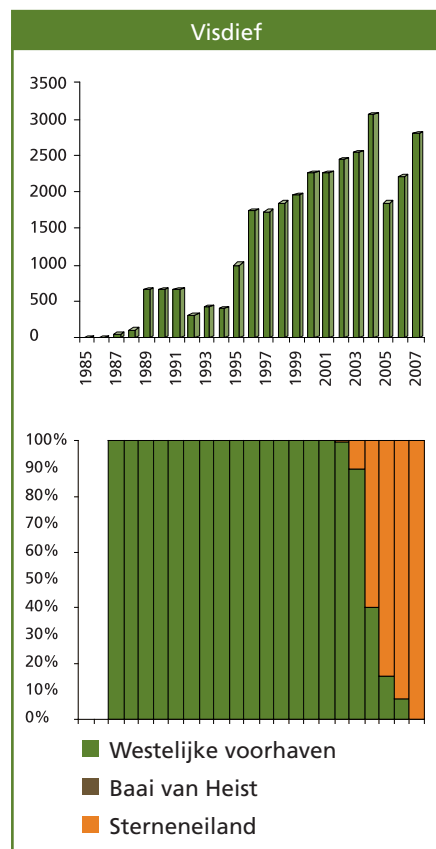
De aanloop naar het broedseizoen verliep wat moeizaam. Begin april leek alles er goed uit te zien met enkele honderden baltsende Kokmeeuwen boven het Sternenschiereiland aan de oostelijke strekdam. De aanwezigheid van een Kokmeeuwenkolonie is uitermate belangrijk gezien dit een vereiste is voor Grote Stern om te gaan broeden. Ze vertrouwen namelijk in hoofdzaak op de agressiviteit van deze voor de verdediging van hun nesten. Groot was de ongerustheid toen twee weken later bleek dat de Kokmeeuwen het eiland hadden verlaten met in hun zog de reeds aanwezige Grote Stern. Meer dan een week lang waren er nauwelijks vogels van enige soort te bespeuren. Het was pas toen de trek van Visdieven eind april echt goed op gang kwam en deze massaal het Sternenschiereiland begonnen te bevolken, dat ook de Kokmeeuwen en Grote Stern er opnieuw zin in kregen. Zo begon het broedseizoen met wat vertraging. Afgezien daarvan werd het echter een vrij succesvol seizoen voor de sternen.

De aantallen

Wat aantallen betreft deed vooral de Visdief het erg goed. Niet minder dan 2794 nesten werden geteld. Dit is het tweede hoogste aantal ooit, na 2004. Op drie koppels in de westelijke voorhaven na broedden alle Visdieven op het Sternenschiereiland, meteen een recordaantal na de 2043 nesten die er vorig jaar werden geteld. Grote Stern deden het met 1127 koppels beduidend minder goed dan in de drie

voorgaande jaren. De soort is echter gekend voor de vrij sterke aantalsfluctuaties op de broedplaatsen waarbij er vooral veel uitwisseling optreedt met het Nederlandse Deltagebied. Sinds 2004 broeden alle Grote Sterns op het Sternenschiereiland. In 2007 was dat niet anders.

De Dwergstern kende met 121 nesten een lichte stijging ten opzichte van 2006. De aantallen komen echter nog niet in de buurt van deze in de jaren '90 toen in de westelijke voorhaven tijdelijk grote oppervlaktes geschikt broedgebied aanwezig waren. Opnieuw broedde een deel van de Dwergsternen (43 koppels) in het Vlaams Natuurreservaat 'De Baai van Heist, net naast de voorhaven.

Uitzonderlijk voedselaanbod

Het meest opvallende aan het broedseizoen 2007 was het enorme voedselaanbod voor de sterns. Er werd door de oudervogels zoveel vis aangevoerd dat de kuikens het niet opgegeten kregen. De kolonie lag bezaaid met dode visjes, hoofdzakelijk kleine Haringen met hier en daar een enkele zandspiering en Sprot.

Waarnemingen vanuit de schuilhut bij de Grote Sterns leerde dat het aangebrachte voedsel van dichtbij kwam. Daar waar Grote Sterns in andere jaren tot aan de grens met Frankrijk vlogen en soms meer dan een uur wegbleven alvorens terug te keren met een prooi, werden de vissen nu aan een véél hoger tempo aangevoerd. Meestal duurde het slechts enkele minuten vooraleer een oudervogel terug was met vis. Boven de havendokken en net buiten de strekdammen vloog het vol zoekende en duikende sterns van de drie soorten.

Voor de Visdieven en de Dwergsternen was het naar broedsucces ongetwijfeld een topseizoen waarbij opmerkelijk veel jongen overleefden. Het strand van het Sternenschiereiland zat halfweg juli vol met bedelende jongen. Voor langlevende soorten als sterns, die tot 30 jaar oud kunnen worden en vaak een laag broedsucces hebben, betekent dit een welkome 'boost' voor de populatie.

Aantalsverloop en verspreiding van Visdief, Grote Stern en Dwergstern in de voorhaven van Zeebrugge in de periode 1985-2007.

*Kuiken van Grote Stern (ca 3 dagen oud),
omgeven door niet opgegeten Haringen.*

*Hoeveelheid niet geconsumeerde vis aan-
gebracht voor kuikens tussen 19:30u op
09/07/07 en 10:30u op 10/07/07 in een kolonie
Grote Stern met ongeveer 85 jongen van 0
tot 3 dagen oud.*

Grote Stern - Koen Devos

De Grote Stern kenden in het begin van het broedseizoen wel vrij veel predatie door Zwartkop- en Kokmeeuwen, maar eens die fase voorbij bleven ook van deze soort nagenoeg alle kuikens in leven. Zelfs de late broeders die jaarlijks rond half juni nog een kolonie vormen en hoofdzakelijk bestaan uit jonge vogels die eens komen 'oefenen', deden het opmerkelijk goed. Meestal overleven hun kuikens het niet omdat de ouders nog te weinig ervaring hebben, maar dankzij het uitzonderlijke voedselaanbod slaagden toch veel late vogels erin om hun jongen groot te brengen.

Andere soorten

Naast de drie sternensoorten herbergt de voorhaven van Zeebrugge nog een aantal andere in Vlaanderen zeer zeldzame broedvogels. Zo werden er in totaal 13 koppels Strandplevier en 8 koppels Bontbekplevier geteld. Net als vorig jaar kwamen er vijf koppels Tapuit tot broeden in het westelijke havengebied. Nu het 'bolwerk' van deze soort in de IJzermonding in Nieuwpoort nagenoeg verdwenen lijkt, is de Zeebrugse haven de enige plaats waar nog een dergelijke 'concentratie' wordt gevonden. Met de Kuifleeuwerik gaat het opvallend minder goed in Zeebrugge. Enkel in de Baai van Heist was dit jaar een koppel aanwezig.

Wat meeuwen betreft, werden er 15 nesten van Zwartkopmeeuw (waarbij er zoals vaak in Zeebrugge geen enkel jong werd grootgebracht), 17 nesten van Stormmeeuw (voor het eerst sinds 2004 broedden er twee koppels op het Sternenschiereiland), 388 nesten van Kokmeeuw (alle op het Sternenschiereiland), 1351 koppels Zilvermeeuw en 4009 koppels Kleine Mantelmeeuw geteld. De talrijke nesten van beide laatste soorten die in de westelijke voorhaven door Vossen werden gepredeerd zijn hier niet bijgeteld.

Successtory

Het Sternenschiereiland werd sinds 2001 in verschillende fases opgespoten door de Afdeling Maritieme Toegang van de Vlaamse overheid en beheerd door de Afdeling Natuur en Bos, dit ter compensatie voor het verlies aan broedgebied in de westelijke voorhaven. Na het broedseizoen van 2008 wordt het in principe uitgebreid tot de vooropgestelde 22 ha. Tijdens de voorbije jaren herbergde Zeebrugge vaak niet alleen één van de grootste Europese sternenkolonies, maar ook één van de productiefste. Dit laatste is hoofdzakelijk te danken aan het (voorlopig) erg grote voedselaanbod. Gebrek aan voedsel is iets waarmee veel zeevogelkolonies in de Noordzee tijdens de voorbije jaren te kampen hadden. Bovendien ligt het Sternenschiereiland in de beschutting van de haven wat er onder meer voor zorgde dat de storm die halverwege juli de jongen van een aantal Grote Stern-kolonies in Nederland wegvaagde slechts een geringe invloed had. Dit alles wijst nogmaals op het uitzonderlijke belang van Zeebrugge voor deze soorten en de noodzakelijkheid om de uitbreiding van het Sternenschiereiland zo snel mogelijk te finaliseren.

Wouter Courtens, Eric W.M. Stienen & Marc Van de walle

wouter.courtens@inbo.be

Akkervogel- projecten in West- Vlaanderen

Patrijs - Koen Devos

Inventariseren om te leren

De landbouw is continu aan verandering onderhevig. Meestal gaat dit gepaard met intensivering van het grondgebruik. Een hele reeks typische vogels van het landbouwgebied, waarvan Veldleeuwerik en Patrijs de bekendste zijn, ondervinden hier veel hinder van en gaan sterk achteruit. Niet alleen vogels kennen zulke trend, dit geldt evengoed voor tal van planten, vlinders en amfibieën. De vogels zijn echter het meest opvallend en herkenbaar. Als deze soorten verdwenen zijn, wordt het platteland op slag een stuk saaier. De afgelopen jaren werden in een aantal proefgebieden in West-Vlaanderen broedvogelinventarisaties uitgevoerd om meer over verspreiding en aantallen te weten te komen.

Oplossingen voor deze achteruitgang moeten binnen de landbouw zelf gezocht worden, want deze vogels kunnen nergens elders terecht. Acties op maat van de boer én van de vogels zijn hiervoor noodzakelijk. Het provinciebestuur van West-Vlaanderen steunt onderzoek naar mogelijke oplossingen en realiseert proefprojecten op het terrein in het Heuvelland en in Zwevegem. Dit gebeurt in samenwerking met een reeks partners uit het buitengebied: landbouwers natuurlijk, maar ook vogelkijkers, jagers, het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). In een coproductie van het INBO en de provincie werd een rapport uitgegeven waarin bruikbare beschermingsmaatregelen worden opgesomd (zie www.inbo.be/akkervogels).

De beste maatregel om er voor te zorgen dat iedereen kan blijven genieten van zingende leeuweriken en kleurrijke Geelgorzen, is het voorzien van een netwerk van onbespoten randstroken en overhoekjes met aangepast beheer. Dit kunnen vaste grasstroken zijn met meerdere wilde grassoorten, maar ook speciaal geteelde gewassen waar de vogels 's winters veel zaad van kunnen eten. 'Leeuwerikvlakjes' zijn niet mee ingezaaide vlakjes van 20 m² in een graanveld die er voor zorgen dat de vogels in het dichte gewas kunnen landen en er broeden, iets wat in de huidige productieve teelten vaak een knelpunt is. In het Heuvelland is de jarenlange achteruitgang van de Geelgors gestopt door het laten staan van ongeoogste stroken graan. Hierdoor hebben de vogels de hele winter voldoende voedsel, een vaak vergeten knelpunt.

Dat de vogels zulke stroken vooral gebruiken als ze zongericht en langs een doornige haag gelegen zijn, hebben we geleerd uit dit project. Zo kan de maatregel elders efficiënter toegepast worden. In Zwevegem leerden we dat de Gele Kwikstaart veel gebruik maakt van de leeuwerikvlakjes, dus die soort kan daarmee ook geholpen worden. Onderzoek in het buitenland brengt nog extra voordelen van akkervogelmaatregelen aan het licht: nuttige natuurlijke plaagbestrijders nemen toe, erosie en stikstofuitspoeling nemen af. Deze feiten hebben de Vlaamse Landmaatschappij er toe aangezet om in de nabije toekomst een extra pakket beheerovereenkomsten in het leven te roepen, gericht op de bescherming van akkervogels. Zo kan de landbouwer een cent verdienen aan deze maatregelen.

In het voorjaar van 2006 werd ten zuiden van Zwevegem voor het derde en voorlopig laatste jaar een broedvogelinventarisatie uitgevoerd van een reeks akkervogels. De inventarisatie gebeurde door vrijwilligers van Vogelwerkgroep ZW-Vlaanderen. Het gaat om een studiegebied van ongeveer 1800 ha waar we een antwoord willen krijgen op vragen als: welke soorten zitten er (nog...), hoeveel zijn het er, waar precies zitten de meeste, zijn er veel verschuivingen van jaar tot jaar, enzovoort.

Met deze kennis hopen we de bescherming van akkervogels beter te kunnen organiseren in heel Vlaanderen. In dezelfde omgeving vinden ook experimentele beschermingsmaatregelen plaats, met steun van de provincie West-Vlaanderen, de Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel, lokale jagers en uiteraard de landbouwers zelf: overwinterend graan of quinoa als wintervoedsel en niet ingezaaide 'leeuwerikvlakjes' in graan om leeuweriken en kwikstaarten in de zomer te helpen. Voorlopig zijn er verre van genoeg maatregelen om de populaties echt op basis daarvan te doen toenemen. Ze dienen vooral om ervan te leren over de aanleg, impact op onkruiden, vogelbezoek, enz.

Hoe doen de broedvogels het? In bijgevoegde tabel zie je de evolutie van jaar tot jaar voor elke soort. Het ziet er vrij behoorlijk uit, zeker als je vergelijkt met de sterke achteruitgang voor de meeste van deze soorten in een groot deel van West-Europa. Jaarlijkse schommelingen zijn niet abnormaal in vogelpopulaties, en het is dan ook niet eenvoudig om op basis van drie jaar veldwerk een trend in het studiegebied te beschrijven. De evolutie die weergegeven wordt in de tabel moet bijgevolg eerder als een eerste indicatie voor een trend worden beschouwd. Bij veel soorten dateert

Landschap in studiegebied te Sint-Denijs (Zwevegem) met een leeuwerikvlakje in wintertarwe.

de grootste achteruitgang trouwens van vóór 2004 (bv. Graspieper en Grauwe Gors). De Veldleeuwerik houdt in deze regio verrassend goed stand. Dat komt omdat er nog een leuke teeltenmix met behoorlijk wat suikerbieten en graan verbouwd wordt, en de maïsteelt nog niet dominant is. De koude meimaand 2006 zorgde voor een tragere groei van de gewassen, en dat is gunstig voor de Veldleeuwerik. Soorten als Kievit en Gele Kwikstaart zijn het meest wispelturig qua broedlocatie, maar ook voor hen was 2006 een goed jaar, tegen de gangbare negatieve trend in.

	2004	2005	2006	Trend
Blauwborst	18 à 21	27	30	++
Braamsluiper	1	0	0	(-)
Fazant	28	65 à 66	78 à 79	++
Gele Kwikstaart	54 à 58	46 à 49	93	++
Grasmus	31 à 36	44 à 45	42 à 43	=
Graspieper	13	16 à 17	11 à 12	=
Grauwe gors	2 à 5	0 à 1	0 à 5	(-)
Kievit	83	75 à 80	124 à 125	++
Kneu	1	2	19 à 20	++
Koekoek	1	2	1	=
Kwartel	2	7 à 10	21	++
Patrijs	38	48	42	=
Putter	0	1	0	(-)
Rietgors	6	6	4	-
Ringmus	30 à 31	22	18+	--
Torenvalk	1 à 3	2	3	=
Veldleeuwerik	61 à 63	67	77	+
Zomertortel	3	4	5	+

Tabel 1: Aantal broedterritoria en trend van vogels van landbouwgebied in studiegebied van 1.800 ha in Zwevegem (West-Vlaanderen) in 2004-2006. Voor Ringmus: aantal locaties, niet aantal koppels. Trend in onderzoeksperiode: "+" of "-" indien meer dan 20% verschil tussen uitersten, "++" of "--" indien meer dan 25% verschil. (-) = verdwenen. "=" is stabiel.

Een opvallend succesnummer is de Blauwborst. De eerste koppeltjes hebben sinds de jaren 1990 de nattere delen van akkers langs de Scheldevallei gekoloniseerd, maar we zien ze in het Zwevegemse jaarlijks verder toenemen langs greppels in puur akkergebied. De enkele proefvelden van koolzaad helpen de soort klaarblijkelijk ook. Idem voor de schaars geworden Kneu die dol is op de oliehoudende zaadjes die beschikbaar zijn vanaf juni. De oorzaak van het jaarlijks toenemend aantal Kwartel-territoria is een mysterie, maar kan mogelijk gelinkt worden aan (te?) warme en droge zomers in het zuiden en oosten van Europa.

Dé akkervogelgebeurtenis van 2006 was de plotse verschijning eind juni van tot 5 zingende Grauwe Gorzen rondom een groot erwtenveld in Kooigem. Het waren bijna zeker elders uitgemaaide vogels die een nieuwe stek hadden gezocht. Onge-lukkig genoeg voor hen werd dat erwtenveld korte tijd nadien geoogst. Hiermee verdwenen helaas ook weer de gorzen. Een onopvallend bruin vogeltje waar 20 jaar

Grauwe Gors - Freek Verdonckt

*Figuur 1 : Situering telgebieden in de provincie West-Vlaanderen (oranje).
Vlnr: West-Vlaamse Heuvelland (2004-2006),
Torhout (enkel 2006), Zwevegem (2004-2006).*

Olivier Dochy
olivier.dochy@inbo.be

geleden niemand in deze regio van opkeek - in dit studiegebied alleen al waren er toen 10 à 15 broedparen - was nu de 'twitch' van de maand voor vogelkijkend ZW-Vlaanderen.

In ons proefgebied lijkt het erop dat het de meeste soorten voor de wind gaat. Dit is te danken aan de relatieve kleinschaligheid van de landbouw (dus: veel randen), de mix aan teelten, een weinig versnipperd landschap en een reeks warme broedseizoenen. Het gebied is daarmee een uitzondering, zeker in de zandleemstreek. Trends in andere regio's laten een minder rooskleurig beeld zien. Een uitgebreider verslag hierover zal in Natuur.Oriolus worden gepubliceerd.

Graanrand, bedoeld om 's winters te blijven staan. Dergelijke graanranden hebben veel succes bij Geelgorzen in het West-Vlaamse Heuvelland maar niet in de geelgorzenloze regio ten zuiden van Zwevegem.

Watervogel- tellingen in Vlaanderen

Méér tellingen,
minder vogels?

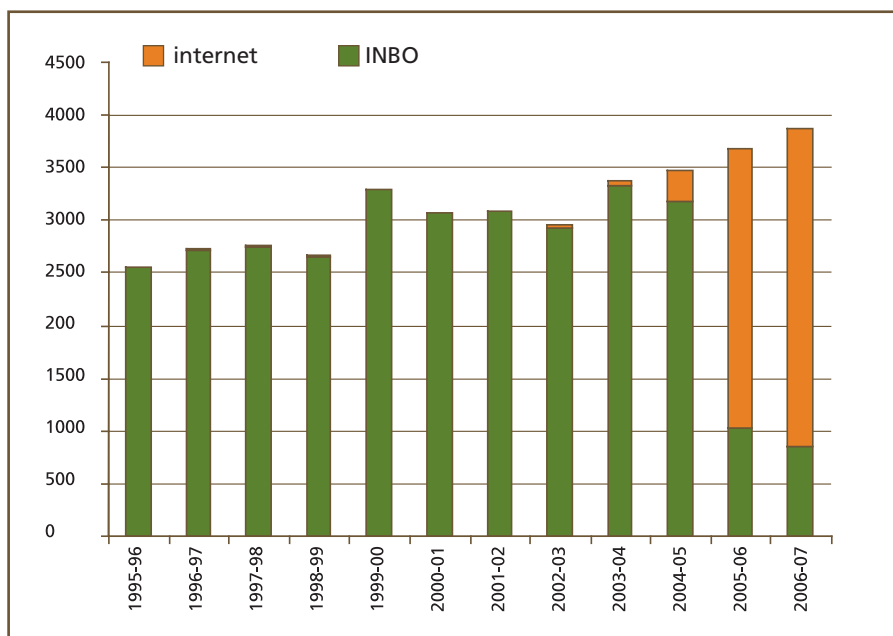
Grote Zilverreiger - Glenn Vermeersch

Het langstlopende monitoringproject in Vlaanderen kan blijven rekenen op de medewerking van een grote schare vrijwilligers. Samen met de onverdroten inzet van de regionale coördinatoren en vogelwerkgroepen, de ondersteuning van Natuur.Studie én de mogelijkheid om nu via het internet gegevens in te voeren en te kunnen raadplegen, heeft dit ervoor gezorgd dat er nooit eerder zoveel tellingen werden verricht en doorgegeven. Het aantal getelde vogels in de voorbije 'kwakkelwinter' volgde die trend echter niet. In deze bijdrage overlopen we kort de eerste bevindingen van het telseizoen 2006/07.

Invoer en verwerking

De afgelopen maanden vond er een inhaalbeweging plaats om achterstallige gegevens in te voeren en te controleren op fouten. Dankzij het online invoersysteem dat vanaf 2005 wordt gehanteerd zijn we nu zelfs volledig up-to-date, tot en met de winter 2006/07. De afgelopen winter bleek trouwens de meest succesvolle ooit. In totaal werden 3880 tellingen verricht, een nieuw record. Bijna 80 % van dat aantal

Aantal ingevoerde watervogeltellingen per winter in de watervogeldatabank sinds 1995 (situatie juli 2007), met onderscheid tussen tellingen die op papier zijn doorgegeven (groen) en op het INBO werden ingevoerd en tellingen die via de webapplicatie werden ingevoerd (oranje).

Scholeksters - Koen Devos

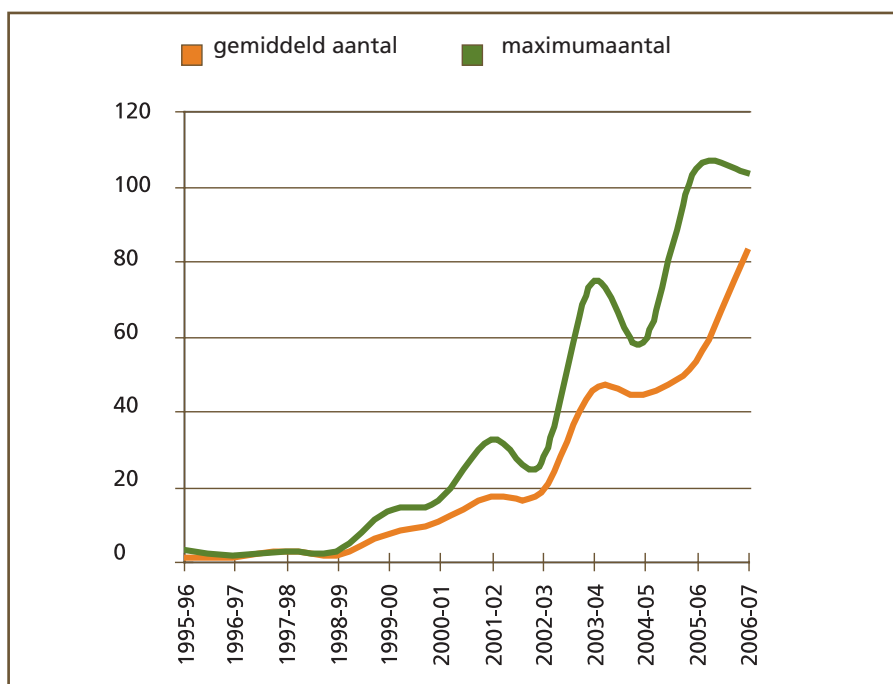
werd digitaal ingevoerd via de online website. De vaste medewerkers kunnen via die website nu reeds een deel van de resultaten raadplegen zoals regionale en Vlaamse soorttotalen enz... Inmiddels zijn we gestart met de verwerking van de gegevens en het schrijven van een watervogelrapport waarin de resultaten uit de periode 1991-2007 worden gepresenteerd.

Eerste impressies winter 2006/07

De extreem zachte winter heeft voor weinig of geen uitschieters gezorgd. Gezien ook in Noord- en Oost-Europa veelal recordzachte temperaturen werden genoteerd, bleven wellicht heel wat vogels noordelijker overwinteren.

In december werden in Vlaanderen net geen 400.000 watervogels geteld, het hoogste aantal van deze winter.

Visetende soorten werden nooit geconfronteerd met bevroren waterplassen en waterlopen en bleven de ganse winter door in vrij grote aantallen aanwezig (tot max. 2500 Futen, 4400 Aalscholvers en 1400 Blauwe Reigers). De opvallende opmars van Grote Zilverreigers is een bijzondere vermelding waard. Zowel in november als in januari werden er in Vlaanderen meer dan 100 geteld.

Evolutie van het aantal getelde Grote Zilverreigers tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen in Vlaanderen. Voor elke winter is het wintermaximum en het gemiddeld aantal over de zes tellingen berekend.

In januari werd een groot aantal Kleine Zwanen genoteerd (578 ex.). De meeste ganzensoorten daarentegen lieten lagere aantallen noteren dan in vorige winters. Kolganzen (max. 36.200) en Kleine Rietganzen (max. 30.400) waren traditiegetrouw de talrijkste soorten. Na vele jaren van een sterke toename lijkt de Grauwe Gans opnieuw op de terugweg. Sinds 2003/04 neemt het aantal Grauwe Ganzen in Vlaanderen jaar na jaar af (deze winter max. 13.700). Brandganzen doen het met de hulp van snel groeiende verwilderde populaties wél steeds beter (max. 3100).

De meeste eendensoorten bereikten hun hoogste aantallen in december, met als talrijkste soorten Smient (max. 59.000), Wilde Eend (56.900) en Wintertaling (26.100). Hiermee werd het niveau van vorige jaren niet meer gehaald. De jarenlange opmars van de Krakeend lijkt sinds 2003 enigszins gestopt (max. 9700). Vorstgevoelige soorten zoals Slobeend (max. 3800) en Pijlstaart (max. 2400) deden het naar Vlaamse normen vrij goed, ook in de 'echte' wintermaanden.

De talrijkste duikeenden waren Tafeleend (max. 13.100) en Kuifeend (max. 11.900). Zoals verwacht werden er in deze zachte winter zeer lage aantallen zaagbekken vastgesteld (max. 140 Grote Zaagbekken en een 90-tal Nonnetjes).

Er bleven de ganse winter door behoorlijk wat steltlopers aanwezig zoals Kieviten (max. 59.600) en Wulpen (max. 8300). Vooral in januari werden veel Kemphanen geteld (2600 ex.).

De talrijkste 'zoute' steltloper was de Bonte Strandloper met in december en januari net geen 3000 exemplaren.

Meer resultaten en achtergrondinformatie volgen binnen enkele maanden in het watervogelrapport (en op de website).

Koen Devos

koen.devos@inbo.be

Teldata 2007/08

De teldata van het komende telseizoen liggen vast. Dit zijn ze:

Midmaandelijkse watervogeltellingen

13 & 14 oktober 2007
17 & 18 november 2007
15 & 16 december 2007
12 & 13 januari 2008
16 & 17 februari 2008
15 & 16 maart 2008

Slaapplaatstellingen Aalscholvers

17 november 2007
12 januari 2008

Slaapplaatstelling meeuwen

19 januari 2008

Aalscholvers in Vlaanderen

Telresultaten
2006-2007

Aalscholver - Koen Devos

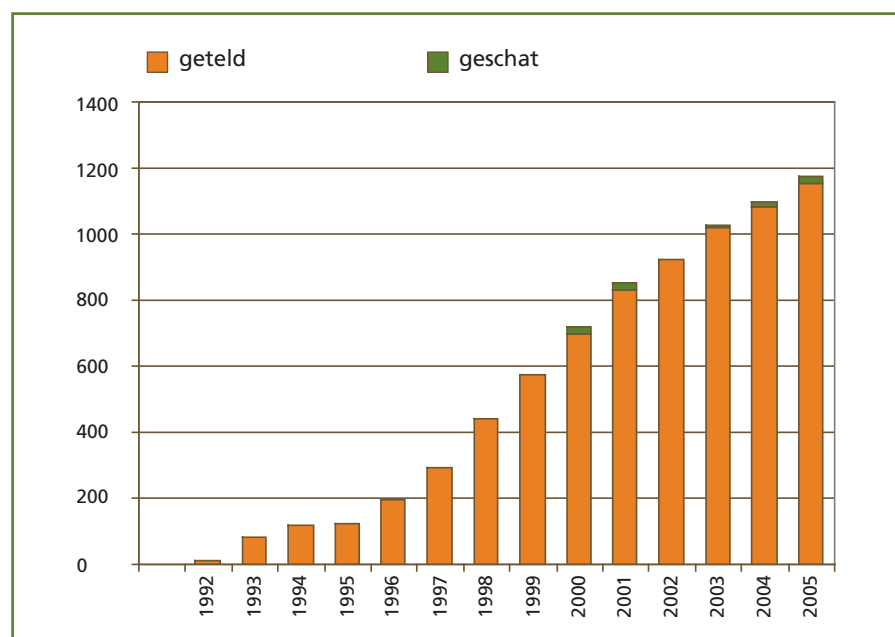
Al vele jaren wordt de aantalsontwikkeling van Aalscholvers in Vlaanderen door het INBO op de voet gevolgd, zowel in het broedseizoen als in de winterperiode. Dankzij de medewerking van een groot aantal vrijwilligers en Natuur.Studie zijn de telresultaten voor de periode 2006-2007 nagenoeg 100 % volledig.

Inventarisatie broedkolonies

De resultaten voor het broedseizoen 2006 laten opnieuw een lichte toename zien (Figuur 1). Er werden in totaal 1153 bezette nesten geteld, verdeeld over 16 broedkolonies. Van twee kolonies ontvingen we nog geen gegevens zodat het Vlaamse broedbestand op 1175 paren kan geschat worden. Sinds 2002 is het groeiritme behoorlijk constant en komen er elk jaar 75 tot 100 broedparen bij. De grootste kolonies bevinden zich in de Maasvallei (301 broedparen) en in het Blankaartgebied (256 paren). De gemiddelde koloniegrootte bedroeg 72 paren.

In Wallonië kwamen in 2006 in totaal 422 paren tot broeden (med. Jean-Yves Paquet).

Figuur 1. Evolutie van het aantal broedparen van Aalscholvers in Vlaanderen

Wintertellingen op slaapplaatsen 2006-2007

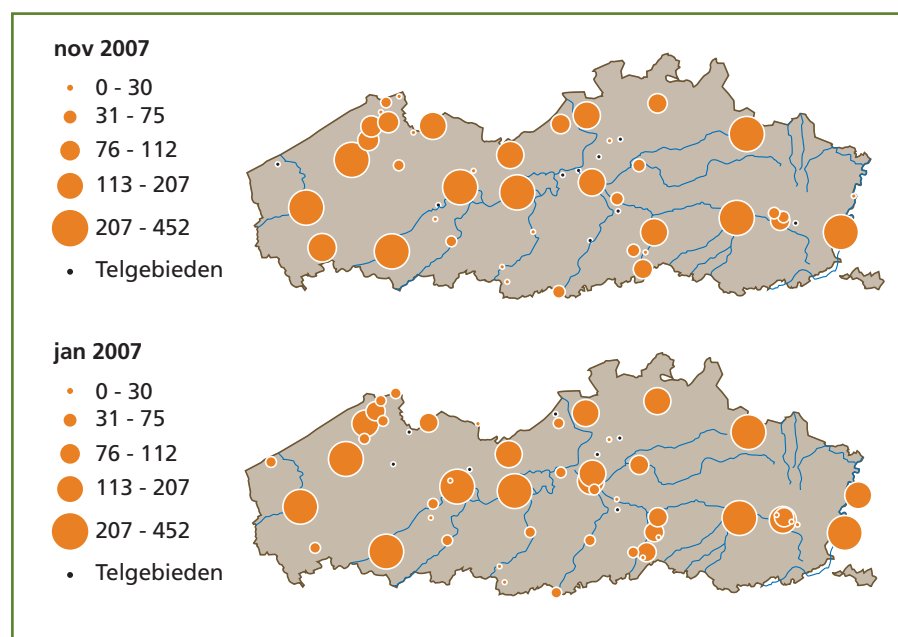
Tijdens de afgelopen winter 2006/07 vonden opnieuw twee succesvolle slaapplaats-tellingen plaats van Aalscholvers in Vlaanderen. In november en januari werden respectievelijk 47 en 51 (potentiële) slaapplaatslocaties bezocht. Dit leverde resp. 39 en 42 bezette slaapplaatsen op. Slechts een drietal gekende traditionele slaapplaatsen werden niet geteld.

Uit de resultaten blijkt dat het aantal overwinterende Aalscholvers in Vlaanderen nog steeds aan het toenemen is (Tabel 1). De twee tellingen leverden een zeer vergelijkbaar totaalaantal op van ongeveer 4900 exemplaren. Als we rekening houden met de enkele hiaten, dan kunnen we de Vlaamse winterpopulatie ramen op 5050 tot bijna 5200 vogels.

De verspreiding van overnachtende Aalscholvers is weergegeven in Figuur 2. Grote slaapplaatsen van meer dan 300 exemplaren werden vastgesteld op de Blankaart te Woumen (max. 452), in Vloetenveld te Zedelgem (max. 339), in de Bourgoyen-Ossemeersen te Drongen (max. 364), het Donkmeer te Berlare (max. 354), in het zandputtengebied te Mol (max. 315) en in Hochter Bampd in de Limburgse Maasvallei (max. 327).

	Novembertelling		Januaritelling	
	Geteld	Geschat	geteld	Geschat
2003 / 2004	3221	3560	4002	4200
2004 / 2005	4440	4470	4323	4350
2005 / 2006	4238	4350	4650	4750
2006 / 2007	4903	5190	4853	5050

Tabel 1. Resultaten van simultaantellingen van Aalscholvers op slaapplaatsen in Vlaanderen. Voor elke telling wordt zowel het effectief getelde aantal als het geschatte aantal (rekening houdend met de enkele kleine hiaten) weergegeven.

Figuur 2. Verspreiding van Aalscholvers op slaapplaatsen in Vlaanderen in november 2006 en januari 2007.

*Met dank aan alle tellers die hebben meege-
werkt aan slaapplaats- en kolonietellingen!*

Koen Devos & Anny Anselin
koen.devos@inbo.be

Wintertelling van de Cana- dese Gans in Vlaanderen, januari 2007

Canadese Gans - Koen Devos

Inleiding

Aan de Canadese Gans *Branta canadensis* een verwilderde ganzensoort die in de jaren 1990 snel in aantal toenam (ANSELIN & VERMEERSCH 2005), werd vanaf de winter 1994/1995 bijzondere aandacht besteed. Dit gebeurde binnen een soortspecifiek project, 'Project Honker' (ANSELIN et al. 1993), waarbij jaarlijks een gebiedsdekkende wintertelling voor de soort werd georganiseerd. Een uitgebreid overzicht van de resultaten van deze tellingen verscheen in het recente themanummer 'Ganzen' van Natuur.oriolus (ANSELIN & DEVOS 2005).

Na de telling van 2004 werd aangekondigd dat er voorlopig niet meer jaarlijks, maar driejaarlijks een honkertelling zou uitgevoerd worden, in afwachting van een betere ontwikkeling van het verzamelen van afschotgegevens van de soort. Dit laatste begint nu op punt te komen. In 2007 werd daarom opnieuw een gebiedsdekkende telling georganiseerd. We hopen in de toekomst aan de hand van regelmatige (maar niet noodzakelijk jaarlijkse) winter-, rui- en algemene watervogeltellingen, en afschot- en afvangstgegevens, een beter beeld te krijgen van de invloed van de beheersjacht en andere beheersmaatregelen op de trends van de populatie. De gegevens verzameld tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen kunnen dit aanvullen. We geven hier een overzicht van de belangrijkste resultaten van de wintertelling van 2007.

Materiaal en methode

De telling greep plaats op zaterdag 27 januari 2007 en verliep in samenwerking met Natuurpunt vzw. Plaatselijke coördinatoren van de Vogelwerkgroepen (Vlaamse Vogelwerkgroep) en andere frequente medewerkers aan Honker- of watervogeltellingen werden gecontacteerd en gevraagd om op lokaal vlak te zorgen dat er zo veel mogelijk gebiedsdekkend werd gewerkt. De waarnemers controleerden tussen 14h en 16h een welbepaald gebied en noteerden alle pleisterende Canadese Ganzen (aantal, tijdstip, habitat, lokaliteit en bij verplaatsingen de richting en het tijdstip). Door de telperiode zeer kort te houden werden dubbelwaarnemingen zoveel mogelijk vermeden.

De gegevens werden op lokaal vlak samengebracht en doorgegeven aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Daar werden ze ingevoerd in een ArcViewGIS-bestand waarin alle waarnemingsplaatsen gedigitaliseerd worden. Er werden nog eens 155 nieuwe lokaliteiten in kaart gebracht. Het inbrengen van puntwaarnemingen heeft het voordeel dat de gegevens hierdoor zowel op lokale schaal (verschuivingen binnen een zone, landgebruik) als op grotere schaal (door groepering per hok of andere entiteiten) geanalyseerd kunnen worden. Vooraleer een definitief verslag werd gemaakt, werd een detailtabel met resultaten ter validatie naar alle tellers opgestuurd. Hierdoor konden enkele dubbeltellingen (meestal bij gebruik van andere toponiemen voor zelfde gebied) vermeden worden.

Resultaten

Volledigheid van de telling en medewerking

We ontvingen gegevens uit 282 telgebieden, verzameld door 115 vrijwillige veld-medewerkers. De bedekking in Vlaanderen was over het algemeen zeer goed en in heel wat regio's werden er grote inspanningen geleverd om zo gebiedsdekkend mogelijk te tellen. In het Brusselse was de invulling wat minder en voor Limburg, die nog geen 'honkerteltraditie' (maar nu wel honkers) heeft, werkten we (met uitzondering van het Schulensbroek) met de aantallen van de watervogeltelling van januari 2007. Deze geven waarschijnlijk toch een vrij goede benadering van de aanwezige vogels in deze periode, en zeker van de gebieden die frequent door de Canadese Gans bezocht worden. Er was die dag een goede zichtbaarheid (geen regen noch mist) met in de namiddag zonnige periodes.

Aantallen

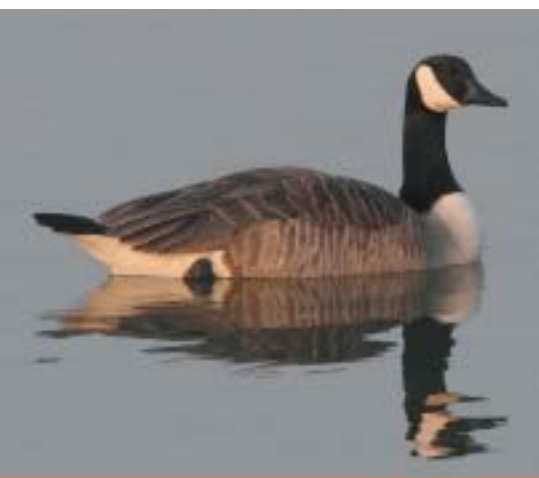
Er werd tijdens de telling een totaal van 8791 Canadese Ganzen waargenomen. De grootste aantallen werden genoteerd in de Leie- en Scheldevallei, en plaatselijk in de Kalmthoutse Heide, bij de Hees te Hoogstraten en in het Mechels Broek. Er waren opvallend weinig grotere groepen, met slechts in 9 gebieden meer dan 200 ex.. De grootste groep bestond uit 439 vogels (Mechels Broek).

Korte bespreking van de waarnemingen (zie Figuur 1)

In de zone met het kustgebied, de Westhoek en het Brugse-Beernem is de Canadese Gans meer en meer een gewone verschijning aan het worden in de polders, zij het toch nog in relatief kleine aantallen. Een opvallende groep werd opgetekend bij de Kleiputten van Snaaskerke (122 ex.). In de weiden bij Stalhille werden 67 ex. genoteerd. Elders in de polders zaten tot enkele tientallen vogels. In de Verdrongen Weiden bij Ieper werden 50 ex. gezien. In de zandstreek Brugge-Torhout-Beernem werd de "grootste" concentratie waargenomen aan de Doolhofvijver te St-Kruis: 59 ex. Elders waren er maar telkens enkele tot tientallen vogels, op veel plaatsen zelfs minder dan 10. Ook in traditioneel 'ganzenrijke' gebieden zoals de Put te St-Pieters, de Put Zevenkerke te Loppem en rond Beernem, zaten nauwelijks vogels. In het totaal werden er in het kustgebied, de Westhoek en de zone van Brugge tot Beernem 662 ex. genoteerd.

In het Gentse en het noorden van Oost-Vlaanderen werden hogere aantallen waargenomen in het krekengebied te Bentille aan de Bentillekreek (176 ex.), ten noorden van de stad te Lochristi Oud Vliegveld (152 ex.); ten westen op de klassieke plaatsen zoals de Bourgoyen (247 ex.), de Assels (251 ex.), de Hoge Lake (114 ex.) en de Keuzemeersen (91 ex.) te Drongen en ten oosten van Gent aan de Put Renardeau te Beervelde (194 ex.), de Kalkense Meersen (230 ex.) en het Donkmeer te Overmere (132 ex.). In de hele zone zaten er tijdens de telling 2308 vogels.

In het Waasland (inclusief Linkeroever) waren er concentraties aan de Putten (west) te Kieldrecht (195 ex.) in het Molsbroek te Lokeren (184 ex.), aan de Kleiputten Hofstraat te Tielrode (124 ex.) en aan De Bunt te Hamme (83 ex.). In heel de Kruibeekse Polder samen zaten 358 ex. Op een aantal plaatsen werden nog telkens enkele tientallen vogels gezien. In het totaal werden er in deze zone 1168 ex. waargenomen. In de Leie-Scheldevalleizone ten zuiden van Gent zaten duidelijk meer grotere groepen. In de Leievallei werden 283 ex. bij Ooidonk en 347 ex. aan de Vosselareput/Leyhoek te Bachte/Astene waargenomen. In de Scheldevallei werden 361 ex. gezien aan de Reymere te Merelbeke, 127 ex. aan de Spanjaard te Zevegem, 100 ex. aan de Grootmeers en Mesure te Zingem, 82 ex. aan de Golf de Ghellinck te Elsegem en 79 ex. in de Scheldemeersen te Oudenaarde. Elders waren er nog verschillende groepen van meerdere tientallen. In het totaal werden in de hele zone 1856 vogels gezien.

Canadese Gans - Koen Devos

In het Antwerpse en de Kempen werden belangrijke aantallen gezien in de Kalmt-houtse Heide (400 ex.), aan De Hees te Hoogstraten (240 ex.) en aan de Kuifeend te Oorderen (143 ex.). In het traditioneel ganzenrijke kleiputtengebied van St-Lenaarts en Rijkevorsel werden 84 vogels waargenomen. Elders in de zone waren de aantallen zeer laag. In totaal werden er 909 ex. gezien.

In het Lierse werden slechts op twee plaatsen hogere aantallen geteld: 50 ex. aan het Golfterrein Bossenstein te Broechem en 188 ex. aan het Viersel Gebroekt. Elders zaten geen of slechts 1-2 vogels. In totaal waren er 241 ex. Ten zuiden van de stad Antwerpen en in Klein Brabant werden twee grote groepen waargenomen: 196 ex. te Niel in de Polder en 164 ex. aan de Laarpolder en Schelle Polder te Schelle. Elders werden er nauwelijks Canadese Ganzen gezien. In totaal waren er 422 ex.

In het overgangsgebied tussen de provincies Antwerpen en Brabant, traditioneel een zone met veel pleisterplaatsen, was er deze keer opvallend weinig te zien. Het Mechels Broek scoorde wel als topser van de telling met 439 ex., maar in de andere gebieden werden nauwelijks enkele groepjes van een 30-tal vogels genoteerd. Er werden in totaal 557 ex. waargenomen.

Uit het Brusselse ontvingen we weinig gegevens: er zaten wel 25 ex. in de Nationale Plantentuin te Meise en 58 ex. aan de vijvers van Tervuren, dus 83 ex. in totaal. In de omgeving van Leuven werd een grotere groep gezien op de slaapplek aan het Grootbroek te St-Agatha-Rode (103 ex.). Aan de slaapplek van de Plas van het Provinciaal domein te Kessel-Lo telde men 29 vogels. In totaal werden er 136 vogels gezien. In de Dender- en Markevallei waren er naast een concentratie van 72 ex. in de Wellemeersen (Welle) nog 3 groepen van 25-50 ex. Elders werden er nauwelijks vogels gezien. In het totaal telde men 202 ex.

In Limburg werd tijdens de telling zelf een groep van 50 ex. gezien in het Schulensbroek. Tijdens de mid-januari watervogeltelling werden in de Demervallei tussen Diepenbeek en Herk-de-Stad 29 vogels waargenomen. Elders bedroegen de aantallen nauwelijks 10 exemplaren. In het totaal komen we aan 116 ex.

Canadese ganzen met nekringen

Tijdens de telling van 27 januari 2007 werden slechts twee Canadese Ganzen met nekring waargenomen! De twee aflezingen vonden plaats in Noord-West-Vlaanderen:

- BNR in Beernem - Van Haelewijnvijver (Egon Niesen)
- BNX in Varsenare - Kwetshage (Stijn Cooleman)

Beide vogels werden als adult van een nekring voorzien in Loppem (ten westen van Brugge) aan de Zevenkerkeplas op 6 juli 2003 (net zoals 34 andere soortgenoten). Hun actieradii liggen volledig binnen een straal van 15 km rond deze ringplaats, zonder overlap. BNR werd enkel ten oosten van Loppem teruggemeld, vooral in de Zandstreek. In het broedseizoen 2006 bracht deze Canadese Gans een pullus groot aan de Van Haelewijnvijver (Beernem), waar ze sindsdien meestal verbleef. De Canadese Gans met nekring BNX verplaatste zich uitsluitend ten westen van Loppem en pleisterde overwegend aan de rand van de Oostkustpolders. BNX werd in deze winter frequent op de Roksempuut gezien, ongeveer 5 km van de Kwetshage verwijderd.

Bespreking en conclusies

Gezien de onvolledige telling in het Brusselse schatten we de huidige (winter) populatie op minimum 9000 exemplaren. Tijdens de voorgaande telling in 2004 bereikten we een totaal van 9200 ex. wat hoger is dan het huidige resultaat van 8791 ex.. In 2007 werd Vlaanderen goed gebiedsdekkend geteld. Wel hadden we een uitzonderlijk zachte winter, maar net voor de telling was er een korte vorstperiode waardoor een aantal vogels misschien naar andere gebieden (Scheldemonding?) uitgeweken zijn. In het Lierse bvb waren bepaalde gebieden waar Canadese ganzen voordien pleisterden, op 27 januari dichtgevroren. Tijdens de telling zat er niets (med. D. Colin). Ook andere waarnemers melden afwezigheid van vogels op "vaste pleisterplaatsen" (o.a. Wintam, St-Pieters bij Brugge, Plantentuin Meise, Kraenepoel Aalter). Door het zachte weer waren waarschijnlijk ook al een aantal vogels per koppel verspreid over potentiële broedgebieden (en misschien gedeeltelijk gemist?). Opvallend was zeker dat de groepsgroottes kleiner waren dan tijdens de tellingen voorheen. In de gebieden die gedurende de 6 teljaren (1998-2004, uitgezonderd 2003-mislukte telling) de hoogste waarden scoorden, liggen de cijfers van 2007 allemaal flink onder de gemiddelde groepsgrootte in deze gebieden over die 6 jaar. De resultaten tijdens de watervogeltellingen van oktober en november (gegevens Databank Watervogels INBO, K. Devos) tonen vaak concentraties op andere plaatsen dan in de maand januari, met in enkele gebieden opvallend hogere aantallen dan wat we tijdens onze telling bekwamen (o.a. Kraenepoel Aalter, Zandpunt Scheldewijk Melle, Netevallei Lier-Duffel, Polders Doel, met telkens meer dan 500 ex.). Door de spreiding van deze watervogeltellingen over verschillende dagen is er wel meer wisselwerking tussen de gebieden en bekomen we niet altijd vergelijkbare resultaten. In vergelijking met vroeger tellingen werden er opvallend weinig vogels met nekringen gezien. Daar is niet meteen een verklaring voor te vinden.

Dankwoord

Dit jaar werd zowel door de organisatoren als door de tellers een grote inspanning geleverd om Vlaanderen zo gebiedsdekkend mogelijk te tellen. Onze dank gaat uit naar alle 115 tellers en in het bijzonder naar de plaatselijke coördinatoren, Marieke Berkvens (Antwerpse Kempen en Lier), Ludo Benoy (Antwerpen), Luc Van de Perre (Linkeroever), Joris Everaert (Waasland), Nico Geiregat (Schelde-Leie), Luc Vandeghinste (ZW-Vlaanderen), Didier Van Brussel (Kalkense Meersen), Walter Hamelinck (NO-Vlaanderen), Dirk Vanhoecke (Middenkust), Chris Coeckelbergh (Klein-Brabant), Wouter Faveyts (Dender), Jan Soors en Régis Nossent (Mechelse) en Dominique Verbelen (Natuurpunt vzw) die met ijzeren hand de organisatie van de tellingen in de hele regio Oostkust op zich nam, bijgestaan door Stijn Cooleman. Maarten Hens bezorgde gegevens van Leuven, Koen Leysen van het Schulensbroek, Olivier Dochy van Ieper en Koen Devos van de Westkust en IJzervallei. Dit jaar sleept Dirk Colin uit Lier de gouden honker in de wacht voor de volledige rondrit van zijn regio.... per fiets!

Op 18 februari overleed Etienne Van Rooy uit Schilde, vele jaren enthousiast medewerker aan de 'honkertellingen'. Wij zullen zijn gewaardeerde medewerking niet vergeten.

Deze tekst is een samenvatting van het rapport met gedetailleerde telgegevens dat werd toegezonden naar elke teller (Anselin & Cooleman, 2007). Als je dit in pdf-formaat wenst te bekomen, mail naar anny.anselin@inbo.be.

Referenties

ANSELIN A. & S. COOLEMAN, 2007.

Wintertelling van de Canadese Gans, *Branta canadensis* in Vlaanderen (2007). Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Brussel ism Natuurpunt vzw, Mechelen, INBO.R.2007.7

ANSELIN A. & G. VERMEERSCH, 2005. De status van broedende verwilderde ganzen in Vlaanderen. Natuur.oriolus 71, Bijlage Themanummer Ganzen:111-120

ANSELIN A. & K. DEVOS, 2005.

Wintertellingen van verwilderde ganzen in Vlaanderen, met bijzondere aandacht voor de Canadese Gans, *Branta canadensis*. Natuur.oriolus 71, Bijlage Themanummer Ganzen: 90-102.

ANSELIN A., K. DEVOS & V. GEERS, 1993.

Projekt Honker: een Flavico-IWRB onderzoek naar het broed- en wintervoorkomen van de Canadese Gans, *Branta canadensis* in Vlaanderen. Flavico Nieuws 6/3:3-5.

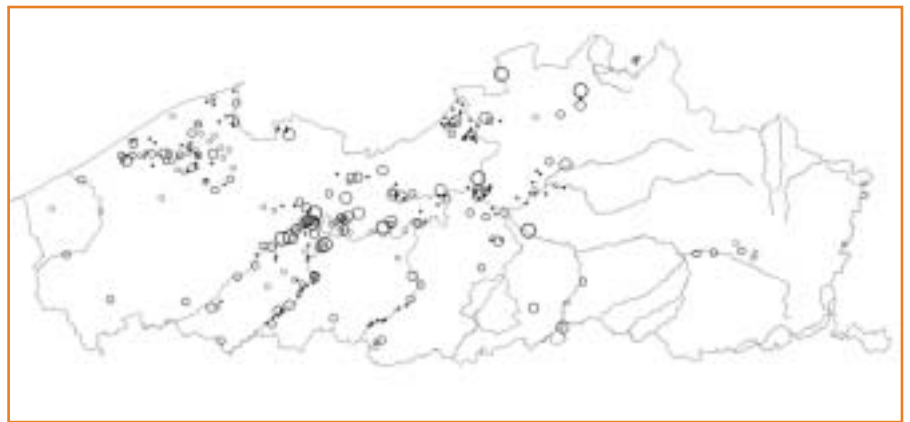
CASAER J., 2005.

Afschotstatistieken. INBO-document.

Is er nu misschien toch een afvlakking van de populatie, of zelfs een daling aan de gang? Dit is voorlopig nog moeilijk te staven. Uit verslagen met afschotstatistieken (CASAER 2005) blijkt dat in 2004 bijna 3000 Canadese ganzen (wettelijk) afgeschoten werden. Daarnaast werden er in de voorbije drie jaar als beheersmaatregel nog vele honderden vogels tijdens de ruiperiode afgevoerd (o.a. in de Bourgoyen-Ossemers te Gent, in de Kalkense Meersen..). Er is zeker een invloed van deze maatregelen op de groeisnelheid van de populatie. Hoe groot die is kunnen we momenteel nog niet echt inschatten. Een volgende telling en het nog vollediger verzamelen van resultaten van alle beheersmaatregelen in de toekomst zou hierover meer duidelijkheid moeten geven.

Anny Anselin & Stijn Cooleman

anny.anselin@inbo.be

Figuur 1: Verspreiding van de Canadese Gans, Branta canadensis tijdens de telling van 27 januari 2007 (6 grootteklassen: 0: kruisje; 1-10, 11-50, 51-100, 101-200 en >200: steeds groter wordende bollen).

Canadese Ganzen - Glenn Vermeersch

Kleurringen bij ganzen: nieuwsbe- richt winter 2007/2008

Kleine Rietganzen - Christine Verscheure

Zoals wellicht bekend hebben we vanaf 1 juli 2007 meer tijd (pensioen!) om onze jarenlange inspanningen als regionale coördinator voor het ganzenonderzoek in Vlaanderen verder te zetten, en dit in nauwe samenwerking met het INBO en Natuurpunt.

Het aflezen van kleurringen bij ganzen zal komende winter een bijzondere impuls krijgen. Immers, in Denemarken (Jutland) werden op 27 maart 2007 bij de Kleine Rietgans opnieuw nekringen aangebracht. Gezien de beschikbare codes voor de kleur blauw uitgeput zijn, is de nieuwe aanmaak WIT met zwarte inscriptie. In totaal werden 339 vogels geringd van de volgende reeksen: A02 – A97, B02 – B97, C02 – C97, F02 – F97, G02 – G48. Bijgaande foto's geven een beeld van de oude en nieuwe versie. De densiteit aan ringen zal hierdoor de komende winter terug zeer groot zijn en het zal het zeker de moeite lonen om de Oostkustpolders te verkennen voor ringaflezingen. Aangezien de bijzondere populatie van de Kleine Rietgans in aantal stijgt (55.000 exemplaren?) is het meer dan ooit boeiend om de verspreiding in tijd en ruimte op te volgen. Daarvoor zijn de nieuwe opvallende witte ringen een bijzonder goed instrument. Zal de Kleine Rietgans naast de Oostkustpolders nieuwe gebieden koloniseren? Of blijft het procentuele aandeel van de Spitsbergse populatie in ons land verder dalen (vb. door nieuwe fenomenen als climate change)? Zal de trend van snellere wegtrek van de Kleine Rietgans verder gezet worden?

Voor een uitvoerig overzicht van de bestaande ringprojecten bij ganzen en de wijze van doorsturen van gegevens verwijzen we naar de INBO-nieuwsbrief van december 2006. Bijgaande tabel geeft een opfrissing.

Soort gans	Kleur van de ring	Ringwerk: plaats en jaartal	Waarheen met waarnemingen?
Kleine Rietgans	Blauw met witte inscriptie	Jutland (DK); 1990 tem 2005	http://pinkfoot.dmu.dk OF christine.verscheure@scarlet.be ; eckhart.kuijken@scarlet.be
Kleine Rietgans	Wit met zwarte inscriptie	Jutland (DK); 2007	http://pinkfoot.dmu.dk OF christine.verscheure@scarlet.be ; eckhart.kuijken@scarlet.be
Kolgans	Zwart met witte inscriptie	West-Europa & Noord-Rusland; 1998 tem 2007	http://geese.org OF christine.verscheure@scarlet.be ; eckhart.kuijken@scarlet.be
Kolgans	Groen met zwarte inscriptie	West-Europa & Noord-Rusland; 2005 tem 2007	http://geese.org OF christine.verscheure@scarlet.be ; eckhart.kuijken@scarlet.be
Grauwe Gans	Groen met witte inscriptie	Damme (B); 2000 tem 2007	christine.verscheure@scarlet.be ; eckhart.kuijken@scarlet.be
Canadese Gans	Wit met zwarte inscriptie	Ruiplaatsen in Vlaanderen vanaf 1995	stijn.cooleman@skynet.be

Deze tabel toont duidelijk dat aan dat het meer dan ooit belangrijk om naast de soort gans, ook de kleur van de ring en de code op de ring door te geven. Dit kan via de ondertussen bekende websites, maar ook via een eenvoudig bericht aan ons (nieuwe) emailadres. Bestanden in Excel en Word zijn welkom, en wij behandelen ook nog waarnemingen die binnenkomen via de post of het oude INBO-mailadres. Voor het rapporteren en invoeren van de gegevens zijn reeds lange tijd via het Instituut voor Natuurbehoud (nu INBO) **ganzengebiedenkaarten** (A3-formaat in kleur) beschikbaar met duidelijke locatiecodes voor drie regio's in Vlaanderen: (1) de Oostkustpolders, (2) de Kreeken van NO-Vlaanderen en (3) de IJzervallei. Deze kaarten en al dan niet digitale invulformulieren zijn nog steeds op eenvoudig verzoek **gratis verkrijgbaar** (email of brief met naam en adres; zie onze coördinaten onderaan dit bericht). Het gebruik van deze locatiecodes is uiterst belangrijk om ondubbelzinnig de plaatsaanduiding in de databank te kunnen invoeren. **Deze service blijft in de toekomst behouden.**

Zoals vorig jaar reeds uitvoerig uitgelegd kan voor de verschillende projecten de KEUZE gemaakt worden: OFWEL invoer van gegevens via het web, OFWEL verder gebruik maken van onze diensten als doorgeefluik (bijvoorbeeld voor omvangrijke bestanden, waarbij de invoer via het web veel tijd in beslag neemt). Wij blijven intens samenwerken met de coördinatoren van de ringprojecten en de respectievelijke websites. Onderlinge afspraken en communicatie zal ervoor zorgen dat gegevens die via het web ingevoerd worden ook voor de regionale uitwerking kun-

nen gebruikt worden, en het noodzakelijke overzicht voor de regio behouden blijft. Het heeft daarom geen zin om de via het internet ingevoerde waarnemingen ook nog aan ons adres door te geven. Wie via ons de ringen doorgeeft krijgt daarvan wel de life-list na het seizoen. Op de websites kan je onze **gebiedscodes** als keuze terugvinden. Voor internationaal gebruik worden ze **voorafgegaan door de letter B**. Voorbeeld: gebied **702** in Uitkerke wordt **B702**. Invoer van enkel de gemeentenaam betekent verlies aan informatie en veroorzaakt verwarring, tenzij de nauwkeurige geografische coördinaten van de locatie van de geringde gans kunnen ingegeven worden.

We willen bijzondere aandacht vragen voor het vermelden van het **habitat** van de waargenomen geringde ganzen. Een tabel met indeling en codes kan digitaal verstuurd worden op eenvoudige vraag.

Verder willen we - in het belang van het onderzoek - een oproep doen om onzekere waarnemingen zelf te schrappen; geef enkel door wat **100% zeker** is.

Voor brede informatie over alle kleurringprojecten bij vogels blijft de website van Dirk Raes (www.cr-birding.be) de referentie bij uitstek, ook voor de ganzensoorten.

Het speciale **ganzen**themanummer van **Natuurpunt.Oriolus** van december 2005 bevat een hele reeks bijdragen met overzichtelijke kaarten en verwerking van tellingen en ringgegevens. In het bijzonder willen we de artikels aanbevelen over het ringwerk bij Grauwe Gans, Kolgans, Kleine Rietgans en Canadese gans.

Dit bericht wil ook een **warmer en hartelijke DANK** zijn aan de vele vrijwillige waarnemers die jaar na jaar bijdragen aan het ganzen-kleurringen-onderzoek. Jullie gezamenlijke bijdrage is van onschatbare betekenis. We zien uit naar verdere respons, en ... tot in de Oostkustpolders?

Referenties

KUIJKEN E., 2005.

Bescherming van wilde ganzen-populaties in Vlaanderen: verleden, heden en toekomst. *Natuur.oriolus* 71: 170-176.

KUIJKEN E., C. VERSCHEURE & P. MEIRE, 2005.

Ganzen in de Oostkustpolders: 45 jaar evolutie van aantallen en verspreiding. *Natuur.oriolus* 71: 21-44.

KUIJKEN E. & C. VERSCHEURE, 2005.

Kolganzen *Anser albifrons* en Kleine Rietganzen *Anser brachyrhynchus* met nekringen. Nieuwe inzichten in de regionale verspreidingsdynamiek. *Natuur.oriolus* 71: 135-144.

VERSCHEURE C. & KUIJKEN E., 2006

Uitkijken naar ganzen met nekringen. *Vogelnieuws* No. 7: 24 - 27

Christine Verscheure & Eckhart Kuijken

Lindeveld 4, B-8730 Beernem

christine.verscheure@scarlet.be

eckhart.kuijken@scarlet.be

Het INBO is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Als Vlaamse instelling werkt het INBO in de eerste plaats voor de Vlaamse overheid, maar het levert ook informatie voor internationale rapporteringen en gaat in op vragen van lokale besturen. Daarnaast ondersteunt het INBO onder meer organisaties voor natuurbeheer, bosbouw, landbouw, jacht of visserij. Het INBO maakt zijn bevindingen ook bekend in de wetenschappelijke wereld en bij het grote publiek.

Het INBO telt ongeveer 250 medewerkers, voornamelijk onderzoekers en technici. Naast de hoofdzetel in Brussel, heeft het INBO vestigingen in Geraardsbergen, Groenendaal, Linkebeek en Merelbeke.

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
Kliniekstraat 25 - 1070 Brussel
tel 02 558 18 11
fax 02 558 18 05
info@inbo.be
www.inbo.be